Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

До захисту допущено кафедрою міжнародних економічних відносин та логістики протокол №____ від _____

завідувач кафедри _____ Анна ЗАЙЦЕВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ НІМЕЧЧИНОЮ ТА КРАЇНАМИ АЗІЇ

Спеціальність (спеціалізація) 292 Міжнародні економічні відносини

Освітня програма Міжнародні економічні відносини

Здобувач Дар’я ГОНТАР

Науковий керівник Владислав ГОНЧАРЕНКО

Харків – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Спеціальність 292 – «Міжнародні економічні відносини»
Освітня програма – «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та логістики
Анна ЗАЙЦЕВА
_____

«____» _____2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Гонтар Дар'ї Олександрівні

1. Тема роботи

Трансформація торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії

керівник роботи: д.е.н., проф. Гончаренко В.В.

затверджені наказом по університету від 14.11.2025 року №4001-5/4122

2. Строк подання студентом роботи 10.05.2026 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

систематизувати теоретичні підходи до визначення сутності міжнародних торговельних відносин; визначити ключові чинники та передумови формування торговельних зв'язків Німеччини з країнами Азії; дослідити динаміку та просторову організацію торговельних відносин Німеччини з країнами Азії; проаналізувати особливості товарної структури торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії; визначити сучасні тенденції та проблеми трансформації торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії в умовах глобальних економічних змін.

План роботи:

№ з/п	Назви етапів роботи
1.	Теоретичні засади розвитку торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії 9
2.	Особливості торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії

5. Дата видачі завдання 01.12.2025 р.

Студент Дар’я ГОНТАР

Керівник роботи Владислав ГОНЧАРЕНКО

АНОТАЦІЯ

Гонтар Д. О.. Трансформація торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії: кваліфікаційна робота бакалавра [Рукопис]. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2026. 72 с.

Кваліфікаційна робота бакалавра присвячена дослідженню особливостей трансформації торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії в умовах сучасних глобальних економічних змін. У роботі визначено теоретичні засади розвитку міжнародних торговельних відносин, досліджено чинники формування торговельних зв'язків Німеччини з країнами Азії та проведено комплексний аналіз динаміки й структури двосторонньої торгівлі упродовж 2018-2025 рр. Робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків, додатку; містить 72 сторінки тексту, 19 рисунків, 9 таблиці. Список джерел містить 55 найменувань.

У першому розділі досліджено сутність та еволюцію міжнародних торговельних відносин, а також визначено ключові економічні, геополітичні та інституційні чинники формування торговельних зв'язків Німеччини з країнами Азії.

У другому розділі здійснено аналіз динаміки та просторової організації торговельних відносин Німеччини з країнами Азії, досліджено особливості товарної структури зовнішньої торгівлі, а також визначено сучасні тенденції та проблеми трансформації торговельних відносин в умовах геоекономічних викликів, цифровізації та структурних змін світової економіки.

Ключові слова: міжнародна торгівля, Німеччина, країни Азії, зовнішня торгівля, просторова структура, глобалізація, геоекономічні виклики, диверсифікація торговельних зв'язків, de-risking.

ANNOTATION

Hontar D. O. Transformation of Trade Relations between Germany and Asian Countries: Bachelor's Qualification Thesis [Manuscript]. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2026. 72 p.

The bachelor's qualification thesis is devoted to the study of the transformation of trade relations between Germany and Asian countries under current global economic changes. The research defines the theoretical foundations of the development of international trade relations, examines the factors shaping Germany's trade ties with Asian countries, and provides a comprehensive analysis of the dynamics and structure of bilateral trade during 2018–2025. The thesis consists of an introduction, two chapters, conclusions, and an appendix; it contains 72 pages of text, 19 figures, and 9 tables. The list of references includes 55 sources.

The first chapter examines the essence and evolution of international trade relations and identifies the key economic, geopolitical, and institutional factors influencing the formation of trade relations between Germany and Asian countries.

The second chapter provides an analysis of the dynamics and spatial organization of trade relations between Germany and Asian countries, investigates the characteristics of the commodity structure of foreign trade, and identifies current trends and challenges in the transformation of trade relations under geo-economic challenges, digitalization, and structural changes in the global economy.

Keywords: international trade, Germany, Asian countries, foreign trade, spatial structure, globalization, geo-economic challenges, diversification of trade relations, de-risking.

ЗМІСТ

Вступ 6

Розділ 1. Теоретичні засади розвитку торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії 9

1.1. Сутність та еволюція міжнародних торговельних відносин 9

1.2. Чинники та передумови формування торговельних зв'язків Німеччини з країнами Азії 16

Висновки до першого розділу..... 23

Розділ 2. Особливості торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії 24

2.1. Динаміка та просторова організація торговельних відносин Німеччини з країнами Азії 24

2.2. Особливості товарної структури торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії..... 33

2.3. Тенденції та виклики трансформації торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії в сучасних умовах розвитку 50

Висновки до другого розділу 60

Висновки 62

Список використаних джерел..... 65

Додатки 71

ВСТУП

Обґрунтованість актуальності обраної теми. Трансформація торговельних відносин між Німеччина та країнами Азії зумовлена глибинними змінами у структурі світової економіки, що проявляються у зміщенні центрів виробництва, інновацій та споживання до азійського регіону. Провідні економіки Азії, насамперед Китай, Індія, Південна Корея та країни АСЕАН, формують нові конфігурації глобальних ланцюгів доданої вартості, у яких Німеччина виступає як ключовий індустріальний та технологічний партнер. Посилення інтеграції у виробничі мережі, зростання взаємної торгівлі проміжними товарами та компонентами, активізація інвестиційних потоків обумовлюють необхідність переосмислення традиційних моделей двосторонньої торгівлі. Відповідно, дослідження трансформаційних процесів у цій сфері дозволяє виявити структурні зрушення, що визначають конкурентні позиції Німеччини в умовах глобальної конкуренції.

Додаткову вагу темі надає підвищення геоекономічної та геополітичної турбулентності, яка безпосередньо впливає на конфігурацію торговельних потоків і пріоритети зовнішньоекономічної політики. Перегляд торговельних стратегій у відповідь на ризики надмірної залежності від окремих ринків, зокрема китайського, стимулює Німеччину до диверсифікації партнерства у межах Азії, включаючи розширення співпраці з країнами Південно-Східної Азії та Індією. Паралельно відбувається трансформація товарної структури торгівлі під впливом цифровізації, зеленої трансформації та технологічних інновацій, що змінює характер попиту та пропозиції на міжнародних ринках. В цьому контексті аналіз торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії дозволяє не лише зафіксувати поточні тенденції, але й оцінити перспективи їх подальшого розвитку з урахуванням нових глобальних викликів.

Ступінь вивчення проблеми. Теоретичні основи міжнародної торгівлі та закономірності розвитку світових торговельних відносин досліджували А. Сміт, Д. Рікардо, Б. Олін, П. Самуельсон, Р. Вернон, П. Кругман, М. Мелітц та

Р. Болдвін. У їхніх працях розкрито питання міжнародної спеціалізації, конкурентних переваг країн, впливу глобалізації на структуру світової торгівлі та трансформації глобальних ланцюгів вартості. Проблематику сучасних торговельних відносин Німеччини з країнами Азії, залежності німецької економіки від азійських ринків, а також процесів геоекономічної трансформації та диверсифікації торговельних зв'язків досліджували Р. Болдвін, П. Кругман, а також німецькі економісти Ю. Маттес, Г. Фельбермаєр та А. Бенер. Їхні праці присвячені аналізу торговельної взаємозалежності Німеччини та Китаю, ризиків концентрації зовнішньої торгівлі та сучасної політики «de-risking» у відносинах з країнами Азії.

Серед українських науковців питання міжнародної торгівлі та розвитку світових економічних відносин досліджували О. А. Довгаль, Л. І. Григорова-Беренда та М. В. Шуба. Їхні праці присвячені аналізу тенденцій розвитку світової торгівлі, трансформації міжнародних економічних відносин та сучасних викликів глобальної економіки.

Метою кваліфікаційної роботи є визначення особливостей трансформації торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії в умовах сучасних глобальних економічних змін. Відповідно до поставленої мети завданнями роботи є:

– систематизувати теоретичні підходи до визначення сутності міжнародних торговельних відносин;

– визначити ключові чинники та передумови формування торговельних зв'язків Німеччини з країнами Азії;

– дослідити динаміку та просторову організацію торговельних відносин Німеччини з країнами Азії;

– проаналізувати особливості товарної структури торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії;

– визначити сучасні тенденції та проблеми трансформації торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії в умовах глобальних економічних змін.

Об’єктом дослідження є процес розвитку міжнародних торговельних відносин в умовах глобалізації та трансформації світової економіки.

Предметом дослідження є динаміка, товарна та просторова структура торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії, а також сучасні тенденції їх трансформації під впливом глобальних викликів

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: методи аналізу та синтезу (для дослідження особливостей розвитку торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії); історичний метод (для вивчення еволюції міжнародних торговельних відносин); порівняльний метод (для оцінки динаміки та структури зовнішньої торгівлі); статистичний і графічний методи (для аналізу товарної та географічної структури торговельних потоків); метод узагальнення (для формування висновків щодо сучасних тенденцій і проблем трансформації торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії).

Інформаційна база дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем розвитку міжнародної торгівлі та світових торговельних відносин, аналітичні матеріали міжнародних організацій, зокрема World Trade Organization, World Bank, UNCTAD, OECD, International Monetary Fund, статистичні бази даних міжнародної торгівлі, матеріали European Commission, Deutsche Bundesbank, ifo Institute, а також офіційні статистичні та аналітичні ресурси з питань торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії..

Структура і обсяг. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків, додатку; містить 72 сторінки тексту, 19 рисунків, 9 таблиці. Список джерел містить 55 найменувань, зокрема 50 електронних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ НІМЕЧЧИНОЮ ТА КРАЇНАМИ АЗІЇ

1.1. Сутність та еволюція міжнародних торговельних відносин

Поняття міжнародних торговельних відносин формується в межах теорії міжнародної економіки як складова ширшої системи міжнародних економічних відносин. У сучасних дослідженнях воно використовується для позначення стійких економічних зв'язків між країнами, що виникають у процесі обміну товарами та послугами і відображають результати міжнародного поділу праці. Такий підхід передбачає розгляд торгівлі не як ізольованої діяльності, а як елемента комплексної взаємодії національних економік.

У підручниках узагальненнях міжнародні торговельні відносини визначаються як система економічних взаємозв'язків, що формується під впливом відмінностей у ресурсному забезпеченні, технологічному розвитку та структурі попиту. Зокрема, у [15] акцент робиться на тому, що торгівля є результатом структурних диспропорцій між економіками, які стимулюють спеціалізацію. У свою чергу, [16-18] розглядає міжнародні торговельні відносини як підсистему міжнародних економічних відносин, що включає не лише обмін, але й інституційні механізми його регулювання, торговельну політику, міжнародні угоди та діяльність наднаціональних організацій.

Зміст цієї категорії розкривається через еволюцію теоретичних підходів. У класичній політичній економії, представленій працями [1; 2], міжнародні торговельні відносини інтерпретуються як продовження поділу праці на міждержавному рівні. У неокласичних моделях, зокрема у концепції [3], вони пояснюються відмінностями у факторному забезпеченні країн, що формує структуру експорту та імпорту. Подальша формалізація цих підходів у роботах [4] дозволила розглядати міжнародну торгівлю як механізм вирівнювання економічних параметрів між країнами.

Для систематизації підходів до трактування сутності міжнародних торговельних відносин доцільно узагальнити ключові теоретичні позиції, табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Сутність міжнародних торговельних відносин

Підхід	Як трактуються міжнародні торговельні відносини	Акцент
Класичний (абсолютні переваги) [1]	Форма реалізації міжнародного поділу праці через спеціалізацію країн	Ефективність виробництва
Класичний (порівняльні переваги) [2]	Механізм взаємовигідного обміну між країнами з різною продуктивністю	Відносна ефективність
Неокласичний (факторні пропорції) [3]	Відображення відмінностей у забезпеченні факторами виробництва	Ресурсна структура
Неокласичний (формалізація) [4]	Канал вирівнювання цін факторів між країнами	Рівновага та ціни факторів
Сучасний теоретичний [15]	Система обміну, зумовлена технологічними та структурними відмінностями	Технології, масштаби, попит
Системний [16-18]	Підсистема міжнародних економічних відносин	Інститути та регулювання
Бізнес-орієнтований [18]	Сукупність операцій між країнами, що здійснюються компаніями	Роль ТНК, організаційний рівень

Джерело: систематизовано автором

Представлена систематизація демонструє, що трактування міжнародних торговельних відносин поступово ускладняється. Якщо в ранніх теоріях акцент робився на причинах обміну (ресурси, продуктивність), то в сучасних підходах увага зміщується на структурні, інституційні та організаційні аспекти.

В сучасному науковому дискурсі міжнародні торговельні відносини доцільно розглядати як багаторівневу систему, що включає економічний, інституційний та корпоративний компоненти і дозволяє врахувати не лише обсяг і структуру обміну, але й механізми його організації, регулювання та взаємозв’язок з іншими формами міжнародної економічної діяльності.

Розкриття сутності міжнародних торговельних відносин потребує переходу від статичного визначення категорії до аналізу логіки її теоретичного осмислення. Зміна підходів до пояснення торгівлі відображає трансформацію

самої світової економіки: від відносно автономних національних господарств до інтегрованих виробничих систем.

Перший етап пов’язаний із класичною політичною економією, у межах якої міжнародна торгівля розглядалась як пряме продовження поділу праці. У працях [1; 2] сформовано базове уявлення про те, що торгівля виникає внаслідок різниці у витратах виробництва та забезпечує вигоди для всіх учасників. Теоретичний фокус зосереджувався на міжгалузевому обміні, де країни спеціалізуються на виробництві певних товарів і обмінюють їх на інші.

Подальший розвиток відбувається в межах неокласичних моделей, зокрема концепції факторних пропорцій. У працях [3] міжнародні торговельні відносини пояснюються відмінностями у забезпеченні факторами виробництва. Це дозволило перейти від аналізу окремих товарів до структури економік загалом. Формалізація цих підходів у роботах [4] закріпила уявлення про торгівлю як механізм досягнення рівноваги між країнами. Однак ці моделі виходили з припущення досконалої конкуренції та однорідності товарів, що обмежувало їх пояснювальний потенціал у нових умовах. Зростання ролі промисловості, диференціація продукції та посилення внутрішньогалузевої торгівлі вимагали перегляду теоретичних засад [5].

Цей перегляд реалізується в межах так званої нової теорії міжнародної торгівлі. У роботах [6] доведено, що навіть за відсутності суттєвих відмінностей у ресурсах країни можуть активно торгувати між собою завдяки ефекту масштабу та диференціації продукції. У результаті міжнародні торговельні відносини перестають розглядатися виключно як обмін між різними галузями; вони охоплюють також інтенсивний обмін подібними товарами між розвиненими економіками.

Наступний етап розвитку теорії пов’язаний із переходом до мікроекономічного рівня аналізу. У моделі [7] міжнародна торгівля пояснюється через поведінку окремих фірм, які відрізняються за продуктивністю. Участь у зовнішній торгівлі стає вибірковою: лише найбільш ефективні компанії виходять на міжнародні ринки. Це змінює розуміння структури торговельних відносин,

оскільки вони формуються не лише між країнами, а й між конкретними економічними агентами.

Паралельно з розвитком теоретичних моделей відбувається концептуалізація нових форм організації світового виробництва. У сучасних дослідженнях, зокрема у звітах [9; 10], міжнародні торговельні відносини розглядаються крізь призму глобальних ланцюгів вартості. Відповідно, це означає, що торгівля дедалі менше пов’язана з обміном готовими товарами і все більше, з переміщенням окремих стадій виробничого процесу між країнами.

Для узагальнення еволюції теоретичних підходів доцільно представити її у структурованому вигляді табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Еволюція теоретичних підходів до міжнародних торговельних відносин

Етап	Теоретичний підхід	Характеристика торговельних відносин	Обмеження підходу
Класичний [1; 2]	Абсолютні та порівняльні переваги	Міжгалузевий обмін на основі різниці у витратах	Ігнорування ролі масштабів і структури ринку
Неокласичний [3]	Факторні пропорції	Торгівля як результат різного факторного забезпечення	Спрощене уявлення про технології
Неокласичний (розширений) [4]	Формалізовані моделі	Вирівнювання факторних цін через торгівлю	Припущення досконалої конкуренції
Сучасний [6]	Нова теорія торгівлі	Внутрішньогалузева торгівля, економія на масштабі	Обмежена увага до ролі фірм
Сучасний (мікрорівень) [7]	Теорія гетерогенних фірм	Вибіркова участь компаній у торгівлі	Складність емпіричної перевірки
Сучасний (системний) [9; 10]	Глобальні ланцюги вартості	Торгівля як частина розподіленого виробництва	Залежність від глобальних ризиків

Джерело: систематизовано автором

Еволюція теоретичних підходів демонструє поступове ускладнення розуміння міжнародних торговельних відносин: від пояснення причин обміну до аналізу механізмів його організації. Зміна акцентів, від ресурсів до технологій, від країн до фірм, від товарів до процесів, відображає трансформацію самої природи міжнародної торгівлі та створює підґрунтя для розгляду наступного

аспекту, зміни змісту торговельних відносин у контексті глобалізації та виробничої інтеграції.

Зміна теоретичних підходів супроводжується більш глибокою трансформацією самого об’єкта аналізу. Якщо в класичних і неокласичних моделях міжнародні торговельні відносини розглядалися як обмін кінцевими товарами між країнами, то сучасна практика демонструє іншу логіку їх функціонування. Торгівля дедалі більше інтегрується з виробництвом, інвестиціями та технологічними процесами, що змінює її змістові характеристики.

В традиційній моделі міжнародної торгівлі країна виступає як цілісний виробник і експортер певного товару. Відповідно, торговельні відносини формуються на рівні міждержавного обміну завершеними продуктами. Традиційна модель відповідала умовам індустріальної економіки, де виробничі процеси були локалізовані в межах національних кордонів, а міжнародна взаємодія обмежувалась рухом готової продукції. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується переходом до фрагментованої моделі виробництва. Згідно з аналітичними оцінками [9], значна частина міжнародної торгівлі припадає на обмін проміжними товарами та компонентами, які переміщуються між країнами в межах єдиного виробничого процесу. Відповідно, торгівля вже не відображає лише результати виробництва, а є його невід’ємною складовою.

Концептуалізація цієї трансформації пов’язана з розвитком підходу глобальних ланцюгів вартості. У звітах [10; 11] підкреслюється, що створення доданої вартості розподіляється між різними країнами залежно від їхніх конкурентних переваг на окремих стадіях виробництва. В результаті міжнародні торговельні відносини набувають мережевого характеру: вони формуються не лише між країнами, а й між окремими сегментами глобальних виробничих систем.

Додатковим фактором трансформації виступає діяльність транснаціональних корпорацій, які організовують виробництво на глобальному

рівні. У звітах [11] показано, що значна частина світової торгівлі здійснюється в межах внутрішньофірмових операцій, що змінює інституційну природу торговельних відносин: поряд із ринковими механізмами дедалі більшого значення набувають корпоративні стратегії та внутрішні мережі компаній.

Трансформація змісту торгівлі проявляється також у зростанні ролі нематеріальних компонентів. Звіти [19] фіксують підвищення значення потоків даних, цифрових послуг та інтелектуальної власності, що розширює традиційні межі торговельних відносин, включаючи до них операції, які раніше не розглядалися як частина міжнародної торгівлі.

Для узагальнення ключових змін у змісті міжнародних торговельних відносин доцільно представити їх у систематизованому вигляді табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Трансформація змісту міжнародних торговельних відносин

Критерій	Традиційна модель торгівлі	Сучасна модель торгівлі
Об’єкт обміну	Готові товари	Проміжні товари, послуги, дані
Рівень взаємодії	Міждержавний	Мережевий (між країнами, фірмами, виробничими сегментами)
Організація виробництва	Національно локалізоване	Глобально фрагментоване
Основні актори	Держави	Транснаціональні корпорації
Структура торгівлі	Міжгалузева	Внутрішньогалузева та внутрішньофірмова
Джерело конкурентних переваг	Ресурси, фактори виробництва	Технології, інновації, управління ланцюгами вартості
Інституційне середовище	Торговельні угоди	Комплекс регуляторних, корпоративних і цифрових механізмів

Джерело: складено автором за [1-21]

Представлені зміни свідчать про перехід від лінійної моделі міжнародної торгівлі до складної багаторівневої системи, у межах якої обмін інтегрується з виробничими процесами. У цьому контексті міжнародні торговельні відносини доцільно розглядати як форму організації глобального виробництва, що забезпечує координацію економічної діяльності між країнами, компаніями та окремими виробничими ланками.

Послідовний розгляд сутності категорії, еволюції теоретичних підходів і трансформації змісту торгівлі дозволяє інтегрувати ці аспекти в єдину аналітичну рамку. Міжнародні торговельні відносини не є статичною категорією; їх зміст змінюється разом із трансформацією світової економіки, технологічної бази виробництва та організаційних форм господарювання.

На ранніх етапах розвитку економічної думки торговельні відносини інтерпретувалися як механізм реалізації міжнародного поділу праці, що відповідало умовам, за яких країни виступали як відносно автономні економічні системи, а торгівля виконувала функцію обміну результатами завершених виробничих процесів. У межах цієї логіки основними детермінантами виступали ресурси, природні умови та продуктивність праці.

Подальший розвиток теорії змістив акцент на структурні характеристики економік. Неокласичні моделі показали, що міжнародні торговельні відносини відображають глибші відмінності у факторному забезпеченні та технологічних можливостях країн. Це дозволило розглядати торгівлю як частину ширшого механізму економічної рівноваги, у межах якого відбувається узгодження параметрів розвитку різних національних господарств.

Сучасний етап характеризується зміною аналітичного фокусу з макрорівня на мікрорівень і мережеві структури. У працях [6; 7 міжнародні торговельні відносини пояснюються через поведінку фірм, ефекти масштабу та диференціацію продукції.

Паралельно відбувається інтеграція торгівлі з виробничими процесами. За оцінками [9; 11] значна частина світової торгівлі пов’язана з функціонуванням глобальних ланцюгів вартості, у межах яких різні країни спеціалізуються на окремих стадіях створення продукту.

Для узагальнення взаємозв’язку між еволюцією теорій і трансформацією змісту торгівлі доцільно представити інтегровану модель, табл. 1.4.

Інтеграція наведених підходів дозволяє сформувати узагальнене розуміння міжнародних торговельних відносин як динамічної системи, що поєднує економічні, інституційні та організаційні компоненти.

Таблиця 1.4

Інтегрована модель розвитку міжнародних торговельних відносин

Етап розвитку	Характер торговельних відносин	Домінуючі актори	Економічна логіка
Класичний [1; 2]	Обмін готовими товарами	Держави	Спеціалізація за перевагами
Неокласичний [3]	Торгівля як відображення факторних відмінностей	Держави	Оптимальний розподіл ресурсів
Сучасний (структурний) [6]	Внутрішньогалузева торгівля, масштаби	Держави та фірми	Економія на масштабі
Сучасний (мікрорівень) [7]	Вибіркова участь компаній у торгівлі	Фірми	Продуктивність і конкуренція
Сучасний (мережевий) [12-14; 20-21]	Інтегровані виробничо-логістичні системи	ТНК, глобальні мережі	Розподіл стадій виробництва

Джерело: систематизовано автором

Їх сучасна специфіка визначається не лише обсягами та напрямами обміну, а й структурою глобального виробництва, рівнем технологічного розвитку та характером взаємодії економічних агентів.

1.2. Чинники та передумови формування торговельних зв'язків Німеччини з країнами Азії

Передумови формування торговельних зв'язків Німеччини з країнами Азії доцільно розглядати через еволюцію світового господарства, зміну місця Азії у глобальній економіці та трансформацію зовнішньоекономічної моделі самої Німеччини. Формування цієї взаємодії не було одномоментним процесом, воно відбувалося поступово під впливом індустріалізації азійських економік, розвитку міжнародного поділу праці, глобалізації виробництва та зміни геоекономічних центрів сили.

Для систематизації ключових етапів формування торговельного співробітництва між Німеччиною та країнами Азії доцільно узагальнити їх у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Етапи формування торговельних зв’язків Німеччини з країнами Азії

Етап	Часові межі	Ключові характеристики	Основні передумови
Початкове формування співробітництва	1950–1970 рр.	Розвиток торговельних контактів Німеччини з Японією та окремими країнами Східної Азії	Післявоєнне відновлення ФРН, експортна орієнтація німецької економіки, індустріалізація Японії
Розширення азійського напряму	1980–1990 рр.	Активізація співробітництва з «азійськими тиграми» та ASEAN	Глобалізація, зростання промислового потенціалу Азії, формування нових виробничих центрів
Інтеграція у глобальні ланцюги вартості	2000–2010 рр.	Поглиблення виробничої кооперації, зростання ролі Китаю	Вступ Китаю до WTO, релокація виробництва, розвиток ТНК
Геоекономічна трансформація	2020 рр. – наш час	Переорієнтація торговельної політики Німеччини у межах Indo-Pacific	Диверсифікація ризиків, цифровізація, зміщення центрів економічної активності до Азії

Джерело: [22-27]

Початковий етап формування торговельних зв’язків між Німеччиною та країнами Азії припадає на період після Другої світової війни. Відновлення промислового потенціалу ФРН супроводжувалося становленням експортно-орієнтованої моделі розвитку, яка потребувала розширення зовнішніх ринків. У цей період ключовим азійським партнером Німеччини виступала Японія, яка також проходила фазу інтенсивної індустріалізації та модернізації економіки. Торговельні зв’язки формувалися переважно навколо машинобудування, промислового обладнання та технологічної продукції.

У 1980-1990-х роках відбувається розширення азійського напряму зовнішньої торгівлі Німеччини [22]. Цей процес був пов’язаний із прискоренням глобалізації, розвитком міжнародного виробничого поділу праці та стрімким економічним зростанням країн Східної та Південно-Східної Азії. Саме в цей період формується нова роль Азії як одного з ключових центрів світового виробництва [23]. Німецькі компанії поступово інтегруються у виробничі системи регіону, а азійські ринки починають відігравати дедалі важливішу роль для німецького експорту [24].

Якісно новий етап розпочинається після вступу Китаю до World Trade Organization у 2001 р. [25]. Лібералізація китайської економіки та її інтеграція у світову торговельну систему сприяли різкому зростанню виробничої та торговельної взаємозалежності між Німеччиною та країнами Азії. У цей період торговельні зв'язки перестають базуватися виключно на обміні готовими товарами і дедалі більше інтегруються у глобальні ланцюги доданої вартості. Значна частина торгівлі починає припадати на проміжну продукцію, комплектуючі та внутрішньофірмові операції транснаціональних корпорацій.

Сучасний етап характеризується переходом до геоекономічної моделі співробітництва. Зростання ролі Азії у світовій економіці, посилення конкуренції між глобальними центрами сили та порушення глобальних ланцюгів постачання змусили Німеччину переглянути підходи до економічної взаємодії з регіоном [26-27. У стратегічних документах уряду Німеччини та Європейського Союзу дедалі більша увага приділяється диверсифікації торговельних зв'язків, економічній безпеці та розвитку співробітництва у форматі Indo-Pacific.

Формування торговельних зв'язків Німеччини з країнами Азії визначається поєднанням економічних, структурних, інституційних, технологічних і геоекономічних чинників. Їх взаємодія сформувала специфічну модель співробітництва, у межах якої Азія поступово перетворилася для Німеччини не лише на ринок збуту, але й на ключовий елемент глобальної виробничої та логістичної системи.

На відміну від традиційної моделі зовнішньої торгівлі, де торговельні потоки формуються переважно на основі міждержавного обміну готовими товарами, сучасні торговельні зв'язки Німеччини з країнами Азії мають комплексний характер. Вони охоплюють виробничу кооперацію, внутрішньофірмову торгівлю, трансфер технологій, інвестиційні процеси та інтеграцію у глобальні ланцюги доданої вартості.

Для систематизації ключових чинників формування торговельних зв'язків між Німеччиною та країнами Азії доцільно представити їх у структурованому вигляді, табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Чинники формування торговельних зв’язків Німеччини з країнами Азії

Група чинників	Основні прояви	Вплив на торговельні зв’язки
Економічні	Зростання азійських економік, розширення середнього класу, попит на високотехнологічну продукцію	Розширення експорту Німеччини та зростання імпорту проміжної продукції
Структурні	Глобальні ланцюги доданої вартості, relocation виробництва, діяльність ТНК	Поглиблення виробничої інтеграції та внутрішньофірмової торгівлі
Інституційні	WTO, угоди ЄС з азійськими країнами, Indo-Pacific strategies	Лібералізація торгівлі та зниження бар’єрів
Технологічні	Industry 4.0, цифровізація логістики, автоматизація	Інтенсифікація координації глобального виробництва
Геоекономічні	Зміщення центру світового економічного зростання до Азії	Переорієнтація зовнішньоторговельної стратегії Німеччини

Джерело: складено автором за [22-27]

Ключовою економічною передумовою поглиблення торговельних зв’язків стало стрімке економічне зростання азійських країн. Протягом останніх десятиліть регіон перетворився на один із головних центрів світового виробництва та споживання. Зростання доходів населення, урбанізація та розширення середнього класу сприяли збільшенню попиту на продукцію німецького машинобудування, автомобільної промисловості, хімічної та високотехнологічної галузей. Для Німеччини, економіка якої значною мірою базується на експорті промислової продукції, азійські ринки стали одним із ключових напрямів зовнішньоекономічної експансії [24; 26].

Але економічні чинники тісно пов’язані зі структурними трансформаціями світового виробництва. Розвиток глобальних ланцюгів доданої вартості змінив характер міжнародної торгівлі, перетворивши Азію на центральний виробничий хаб світової економіки. Німецькі транснаціональні корпорації інтегрували азійські країни у власні виробничі системи, використовуючи регіон як платформу для складання продукції, виробництва компонентів та організації логістичних операцій [26]. В результаті торговельні зв’язки почали формуватися не лише на рівні кінцевої продукції, але й у межах внутрішньофірмових виробничих процесів.

Особливе значення для розвитку співробітництва мала діяльність World Trade Organization та лібералізація міжнародної торгівлі [25]. Вступ Китаю до WTO став одним із ключових чинників активізації торговельно-виробничої інтеграції між Німеччиною та Азією. Додатковий імпульс забезпечили угоди Європейського Союзу з азійськими країнами [28-31], зокрема з Японією, Республіковю Корея, Сінгапуром та В'єтнамом. Ці угоди сприяють зниженню тарифних і нетарифних бар'єрів, спрощенню регуляторних процедур та формуванню більш передбачуваного середовища для німецького бізнесу в регіоні.

Важливим чинником трансформації торговельних зв'язків стали технологічні зміни. Концепція Industry 4.0, цифровізація логістики та розвиток систем автоматизованого управління дозволили координувати виробничі процеси між різними країнами у режимі реального часу [20; 21], що суттєво підвищило ефективність глобально розподіленого виробництва та сприяло поглибленню інтеграції німецьких компаній з азійськими виробничими платформами.

Поряд із економічними та технологічними чинниками дедалі більшого значення набувають геоекономічні процеси. Зміщення центру світового економічного розвитку у бік Азії спричинило переорієнтацію зовнішньоекономічної політики Німеччини. У сучасних стратегічних документах уряду ФРН, зокрема в [26; 27], Азія розглядається як один із пріоритетних напрямів економічної взаємодії. Посилення залежності від окремих ринків, насамперед Китаю, стимулює Німеччину до диверсифікації торговельних зв'язків та розширення співробітництва з іншими країнами регіону.

Однією з ключових передумов формування стійких торговельних зв'язків між Німеччиною та країнами Азії є структурна взаємодоповнюваність їхніх економічних моделей. Поглиблення співробітництва між сторонами відбувалося не лише під впливом глобалізації чи зростання міжнародної торгівлі, а й унаслідок формування взаємозалежної системи, у межах якої економічні потреби та конкурентні переваги сторін взаємно посилювали одна одну.

Німеччина традиційно характеризується як одна з найбільш експортно-орієнтованих промислових економік світу. Її економічна модель базується на розвитку високотехнологічного виробництва, машинобудування, автомобільної промисловості, хімічного сектору та промислового обладнання. Значна частина конкурентоспроможності німецької економіки формується за рахунок експорту продукції з високою доданою вартістю, орієнтованої на глобальні ринки. У таких умовах підтримання високих темпів економічного розвитку потребує постійного доступу до масштабних зовнішніх ринків збуту та інтеграції у міжнародні виробничі системи.

Країни Азії протягом останніх десятиліть сформували іншу, але взаємодоповнювану модель економічного розвитку. Для багатьох економік регіону характерними стали швидка індустріалізація, розвиток виробничих кластерів, висока концентрація трудомістких та електронних виробництв, а також активне включення у глобальні ланцюги доданої вартості. Паралельно із цим відбувалося стрімке зростання внутрішнього попиту, урбанізація та формування масштабного середнього класу, що стимулювало імпорт високотехнологічної продукції, промислового обладнання та транспортних засобів.

В результаті між Німеччиною та країнами Азії сформувалася система економічної взаємодоповнюваності, в межах якої німецька економіка забезпечувала поставки технологічної та капіталомісткої продукції, тоді як азійські країни виступали як виробничі платформи, постачальники компонентів і динамічні споживчі ринки. Особливо помітною ця взаємодоповнюваність стала у промисловому секторі. Німецькі компанії активно використовували виробничі можливості азійських економік для оптимізації витрат, масштабування виробництва та розширення присутності на регіональних ринках. У свою чергу, країни Азії були зацікавлені у німецьких технологіях, обладнанні, інженерних рішеннях та інвестиціях.

Важливою особливістю є те, що взаємодоповнюваність економічних моделей не є статичною. Якщо на ранніх етапах співробітництва Азія переважно

виконувала функцію виробничої бази, то в сучасних умовах дедалі більшу роль відіграє її трансформація у високотехнологічний та інноваційний центр світової економіки. Зростання технологічного потенціалу Китаю, Південної Кореї, Сінгапуру та інших країн регіону змінює характер взаємодії з Німеччиною, переводячи її від моделі «виробник – ринок збуту» до більш складної системи технологічної та виробничої кооперації.

Для систематизації взаємодоповнюваності економічних моделей Німеччини та країн Азії доцільно представити їх ключові характеристики у табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Взаємодоповнюваність економічних моделей Німеччини та країн Азії

Характеристика	Німеччина	Країни Азії	Результат взаємодії
Тип економіки	Високотехнологічна індустріальна економіка	Індустріально-виробничі та динамічні економіки зростання	Формування виробничої кооперації
Спеціалізація	Машинобудування, automotive, хімія, industrial equipment	Електроніка, компоненти, масове виробництво	Поглиблення внутрішньогалузевої торгівлі
Роль у GVC	Постачальник технологій та обладнання	Виробничі та складальні платформи	Інтеграція у глобальні ланцюги вартості
Ринкова функція	Експортер високотехнологічної продукції	Зростаючий споживчий ринок	Розширення німецького експорту
Інвестиційна взаємодія	Джерело інвестицій та технологій	Регіон виробничого розміщення	Посилення діяльності ТНК

Джерело: складено автором за [22; 24]

Представлена взаємодоповнюваність економічних моделей стала однією з фундаментальних передумов поглиблення торговельних зв’язків між Німеччиною та країнами Азії. Саме вона забезпечила перехід від традиційного товарного обміну до формування інтегрованої системи виробничо-торговельної взаємодії, у межах якої торгівля, інвестиції та технологічна кооперація функціонують як взаємопов’язані елементи єдиного економічного простору.

Висновки до першого розділу

1. Проаналізовано теоретичні засади трансформації торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії в умовах структурних змін глобальної економіки. Встановлено, що сучасна модель німецько-азійської торговельної взаємодії сформувалася під впливом комплексного поєднання процесів глобалізації, регіоналізації виробництва, розвитку міжнародного поділу праці та трансформації глобальних ланцюгів доданої вартості.

2. Доведено, що Азія поступово перетворилася для Німеччини не лише на джерело імпортних поставок чи виробничу платформу, а й на один із ключових центрів формування зовнішньоторговельної, інвестиційної та технологічної стратегії. У процесі дослідження визначено, що взаємодоповнюваність економічних моделей сторін стала базовою передумовою поглиблення співпраці: німецька економіка забезпечувала технологічну, інженерну та промислову складову міжнародної кооперації, тоді як країни Азії концентрували виробничі потужності, трудові ресурси, динамічні споживчі ринки та високі темпи індустріального розвитку. Виявлено, що структурна інтеграція Німеччини до азійського економічного простору найбільш активно відбувалася через промислові галузі, зокрема автомобілебудування, машинобудування, електроніку, хімічну промисловість та виробництво компонентів. Окрему увагу приділено зміні ролі азійських економік у світовій системі господарства: якщо на початкових етапах вони виконували переважно функцію виробничих майданчиків, то у сучасних умовах дедалі активніше виступають як самостійні технологічні, інноваційні та фінансові центри, що безпосередньо впливає на характер торговельної взаємодії з Німеччиною.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ НІМЕЧЧИНОЮ ТА КРАЇНАМИ АЗІЇ

2.1. Динаміка та просторова організація торговельних відносин Німеччини з країнами Азії

Для аналізу динаміки та географічної структур и торгівлі Німеччини з країнами Азії розглянемо динаміку обсягів експорту та імпорту товарів, частки Азії у загальному обсязі зовнішньої торгівлі Німеччини. Дослідимо регіональну диференціацію торговельних потоків Німеччини та країн Азії.

На рис. 2.1 наведено динаміку експорту з Німеччини до країн Азії.

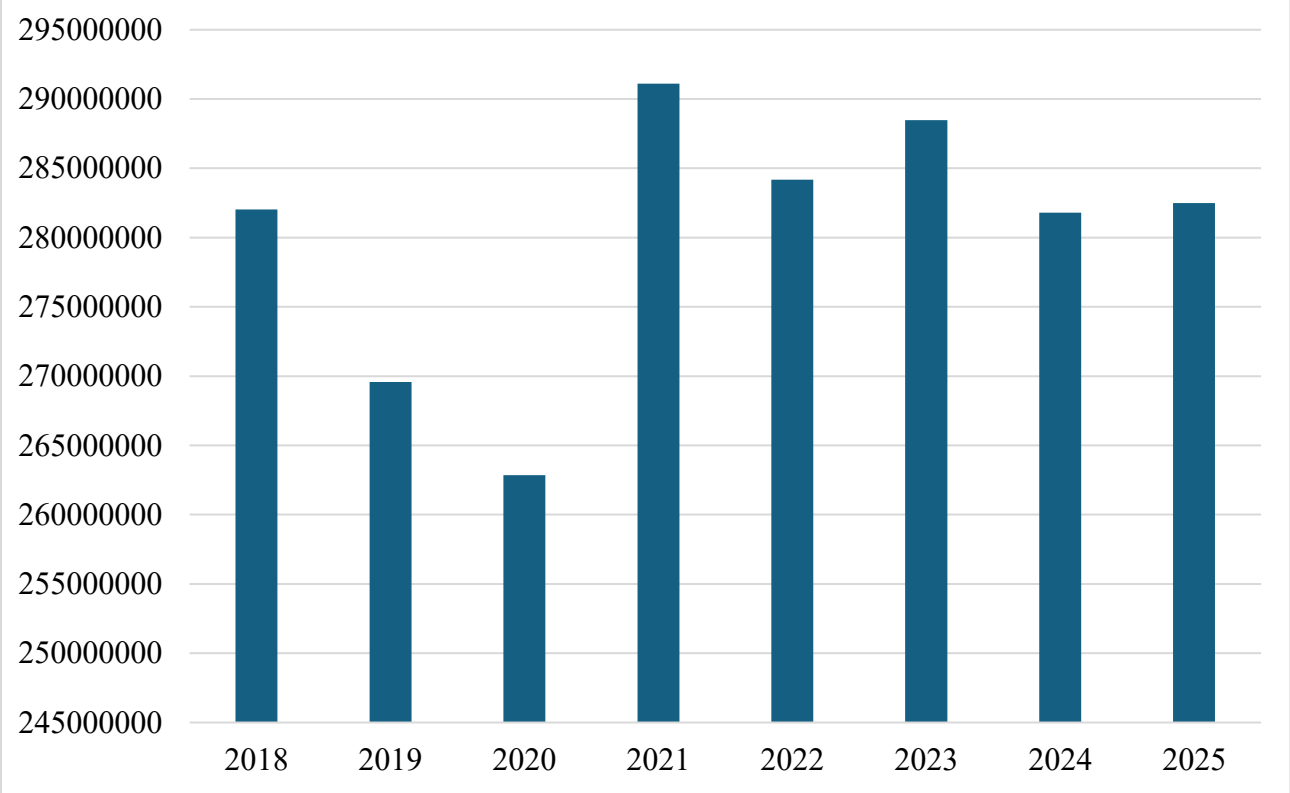

Рис. 2.1. Динаміка експорту з Німеччини до країн Азії, тис. дол. США. Побудовано автором за [32]

Експорт Німеччини до країн Азії у 2018-2025 рр. змінюється нерівномірно, без формування стійкого висхідного тренду. Після рівня близько 28,2 млрд дол. США у 2018 р. у 2019-2020 рр. відбулося скорочення до приблизно 26,9 та 26,3 млрд дол. США, що відображає спад зовнішнього попиту та порушення

міжнародних виробничо-логістичних зв'язків. У 2021 р. обсяг експорту перевищив 29 млрд дол. США, найвище значення за період, як результат відновлення промислової активності та накопиченого попиту. У 2022 р. зафіксовано зниження до близько 28,4 млрд дол. США, після чого у 2023 р. відбулося часткове відновлення. У 2024 р. обсяги знову скоротилися до рівня 2018 р., а у 2025 р. простежується незначне зростання.

Коливання у межах вузького діапазону після 2021 р. свідчать про стабілізацію експорту на відносно високому рівні без подальшого нарощування. Реакція на зовнішні шоки проявляється швидко, що вказує на чутливість німецького експорту до змін економічної кон'юнктури в азійському регіоні, при збереженні його значущості у структурі зовнішньої торгівлі.

На рис. 2.2 наведено динаміку експортних потоків Німеччини як динаміку частки торговельних потоків Азійського регіону та Німеччини.

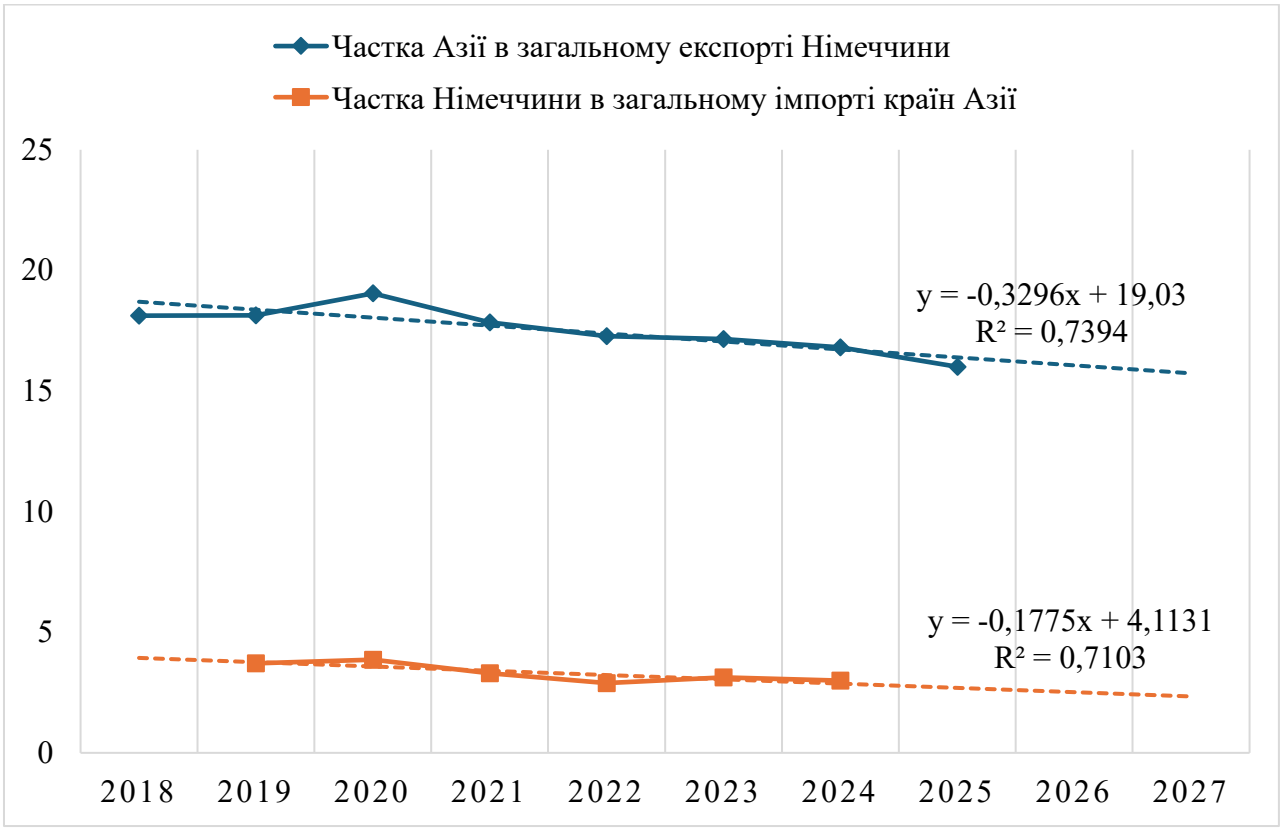

Рис. 2.2. Частка експорту Німеччини до країн Азії в торговельному балансі Німеччини та Азії. Побудовано автором за [32]

Питома вага експорту Німеччина до країн Азії у загальному експорті країни протягом 2018-2025 рр. поступово знижується. Якщо у 2018-2020 рр. вона коливалася в межах 18-19%, із піковим значенням у 2020 р., то надалі спостерігається спад до приблизно 16% у 2025 р. Лінія тренду з від'ємним коефіцієнтом (-0,3296) фіксує стійке зменшення ролі азійського напряму у структурі німецького експорту. Значення коефіцієнта детермінації ($R^2 = 0,7394$) свідчить про достатньо високий рівень узгодженості цього тренду з фактичними даними.

Частка Німеччини в загальному імпорті країн Азії також демонструє зниження, хоча в меншому масштабі. У 2018-2020 рр. вона перебувала на рівні 3,5-3,8%, після чого зменшилася до близько 2,6-3,1% у 2022-2025 рр. Від'ємний нахил тренду (-0,1775) підтверджує поступове скорочення присутності німецьких товарів на азійських ринках. Значення коефіцієнту детермінації ($R^2 = 0,7103$) вказує на дещо більшу варіативність цього процесу.

Синхронне зниження обох показників відображає зміну позицій Німеччини у торгівлі з Азією, азійський ринок залишається вагомим напрямом експорту, але його частка скорочується, частка німецьких товарів у загальному імпорті азійських країн також зменшується під впливом посилення конкуренції та структурних зрушень у регіональній торгівлі.

На рис. 2.3 наведено динаміку імпорту до Німеччини з країн Азії.

Імпорт Німеччина з країн Азії у 2018-2025 рр. демонструє загальну тенденцію до зростання за наявності короткострокових коливань. У 2018-2020 рр. обсяги перебували на рівні 27-28 млрд дол. США з незначним зниженням у 2019 р. та стабілізацією у 2020 р. Починаючи з 2021 р., імпорт суттєво збільшується до приблизно 34 млрд дол. США, а у 2022 р. досягає максимального значення близько 40 млрд дол. США. В 2023-2024 рр. відбувається корекція обсягів до рівня 36-35 млрд дол. США, що відображає уповільнення зовнішнього попиту та часткову нормалізацію після пікового зростання. У 2025 р. імпорт знову зростає до майже 39 млрд дол. США, наближаючись до попереднього максимуму.

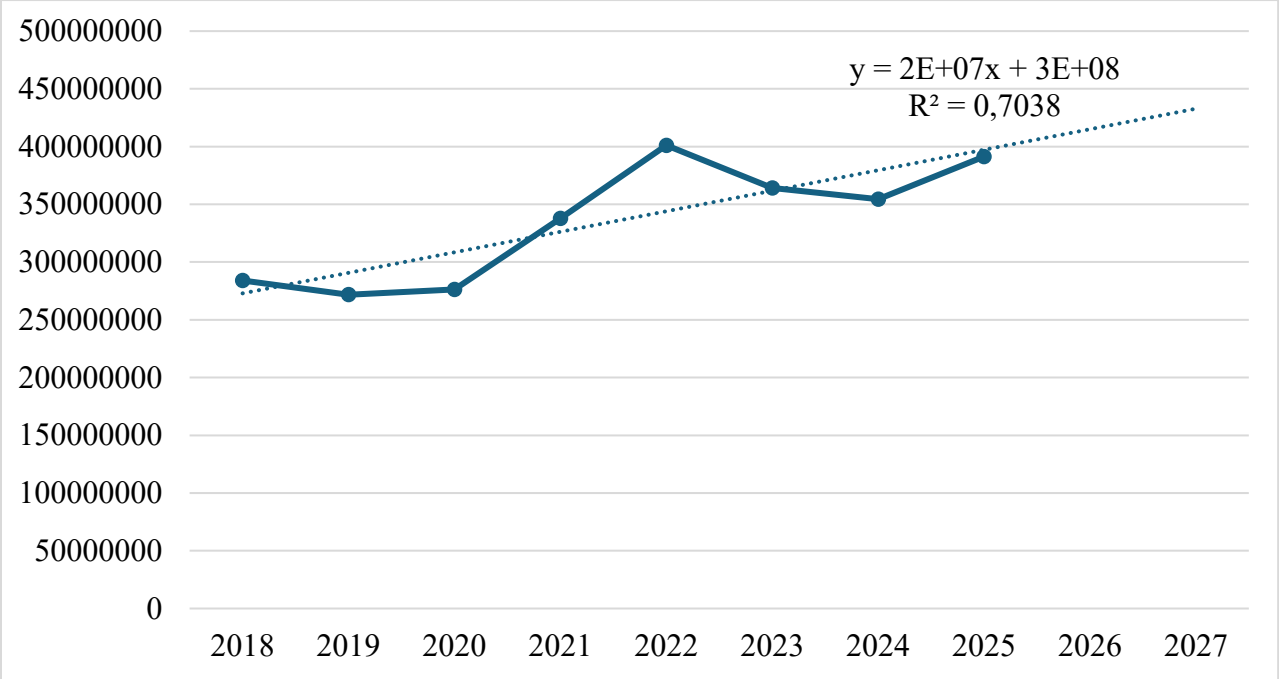

Рис. 2.3. Динаміка імпорту до Німеччини з країн Азії, тис. дол. США. Побудовано автором за [32]

Лінія тренду має додатний нахил, коефіцієнт дисперсії ($R = 2*10^7$), що вказує на середньострокове нарощування імпорту з азійського регіону. Значення $R^2 = 0,7038$ свідчить про достатній рівень узгодженості тренду з фактичними даними. Після 2021 р. формується вищий рівень імпортних потоків порівняно з попереднім періодом, що відображає посилення залежності німецької економіки від постачань з Азії, насамперед у сегментах проміжних товарів і технологічної продукції.

На рис. 2.4 наведено динаміку імпортних потоків до Німеччини як динаміку частки торговельних потоків Азійського регіону та Німеччини.

Частка країн Азії в загальному імпорті Німеччина у 2018-2025 рр. демонструє поступове зростання. Якщо на початку періоду вона становила близько 22%, то у 2022 р. досягла пікового значення на рівні приблизно 27%, після чого у 2023-2024 рр. відбулося незначне зниження до близько 25%. Тренд з додатним коефіцієнтом (0,5635) фіксує загальне посилення ролі азійського напряму в імпорті Німеччини, а значення коефіцієнту дисперсії $R^2 = 0,6753$ свідчить про відносно стійкий характер цієї тенденції.

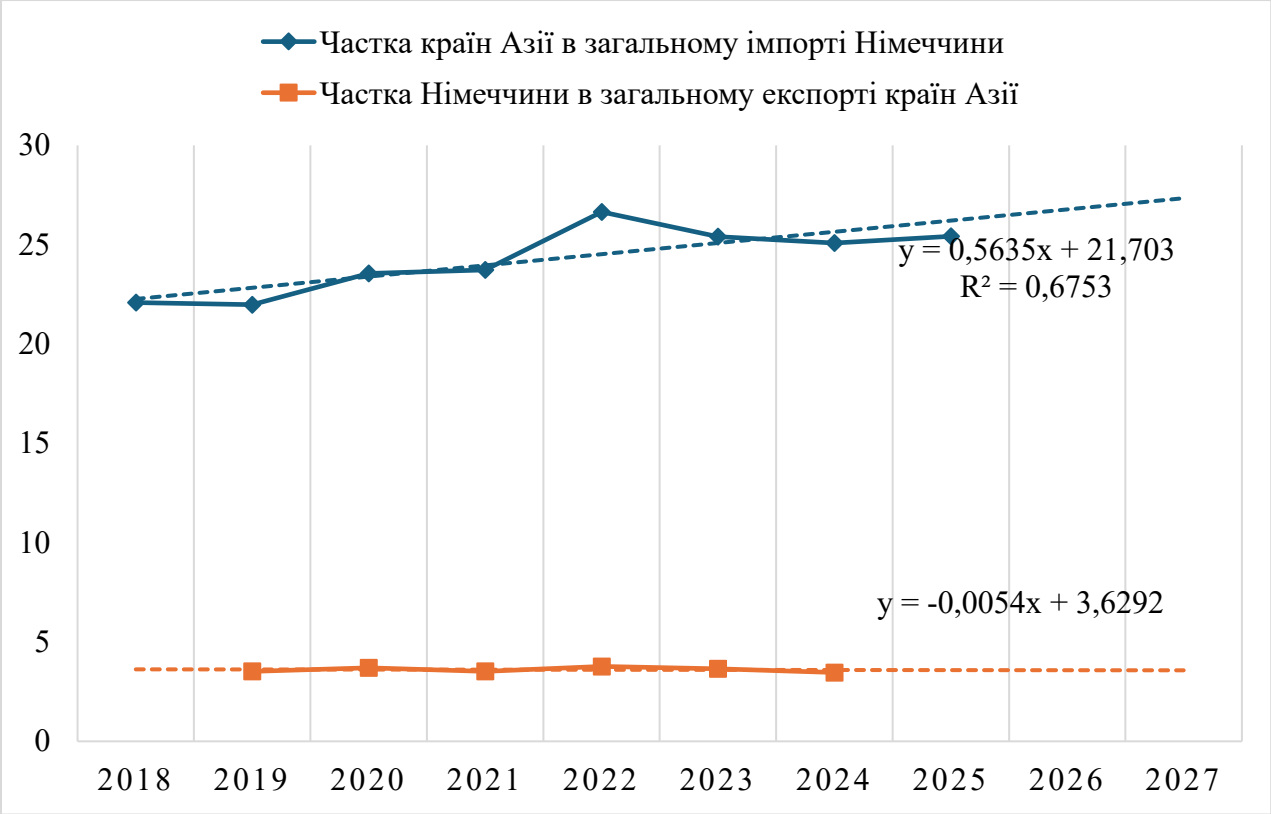

Рис. 2.4. Частка імпорту до Німеччини з країн Азії в торговельному балансі Німеччини та Азії. Побудовано автором за [32]

Частка Німеччини в загальному експорті країн Азії протягом досліджуваного періоду залишається майже незмінною, коливаючись у вузькому діапазоні 3,3-3,7%. Значення R^2 підтверджує низьку варіативність показника. Поєднання зростання частки азійських країн у німецькому імпорті та стабільності позицій Німеччини в експорті Азії відображає асиметрію торговельної взаємодії: залежність Німеччини від постачань з Азії посилюється, тоді як значущість німецького ринку для азійських експортерів залишається відносно сталою.

На рис. 2.5 наведено динаміку торговельне сальдо Німеччини у зовнішній торгівлі з країнами Азії.

Торговельне сальдо Німеччини у взаємодії з країнами Азії протягом 2018-2025 рр. змінюється від близького до нульового рівня до стійкого від'ємного значення. У 2018-2019 рр. баланс залишався майже збалансованим із незначним дефіцитом, однак з 2020 р. від'ємне сальдо помітно поглиблюється. У 2021 р.

дефіцит перевищує 40 млрд дол. США, а у 2022 р. досягає максимального значення понад 110 млрд дол. США.

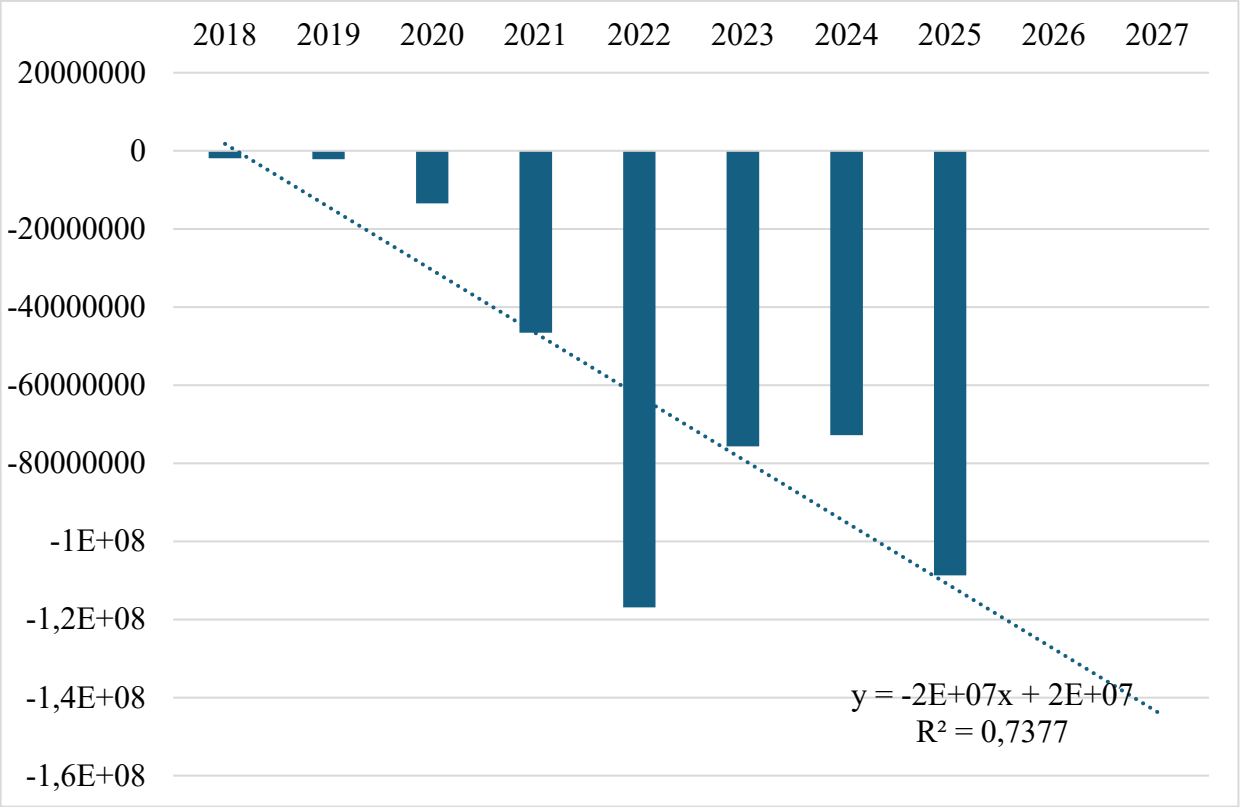

Рис. 2.5. Динаміка торговельне сальдо Німеччини у зовнішній торгівлі з регіоном Азії. Побудовано автором за [32]

В 2023-2024 рр. спостерігається часткове скорочення дефіциту до рівня близько 70 млрд дол. США, що пов’язано зі зниженням імпортної активності після пікових значень. У 2025 р. від’ємне сальдо знову зростає, наближаючись до 110 млрд дол. США.

Тренд має чітко виражений спадний характер ($-2*10^7$), що відображає системне погіршення торговельного балансу з азійським регіоном. Значення коефіцієнту апроксимації ($R^2 = 0,7377$) підтверджує узгодженість цього процесу з фактичними даними. Поглиблення дефіциту формується під впливом випереджаючого зростання імпорту з Азії порівняно з експортом, що змінює баланс у бік посилення імпортної залежності.

Дослідження регіональної структури експортних потоків Німеччини до Азійського регіону виявили певні країни-лідери, рис. 2.6.

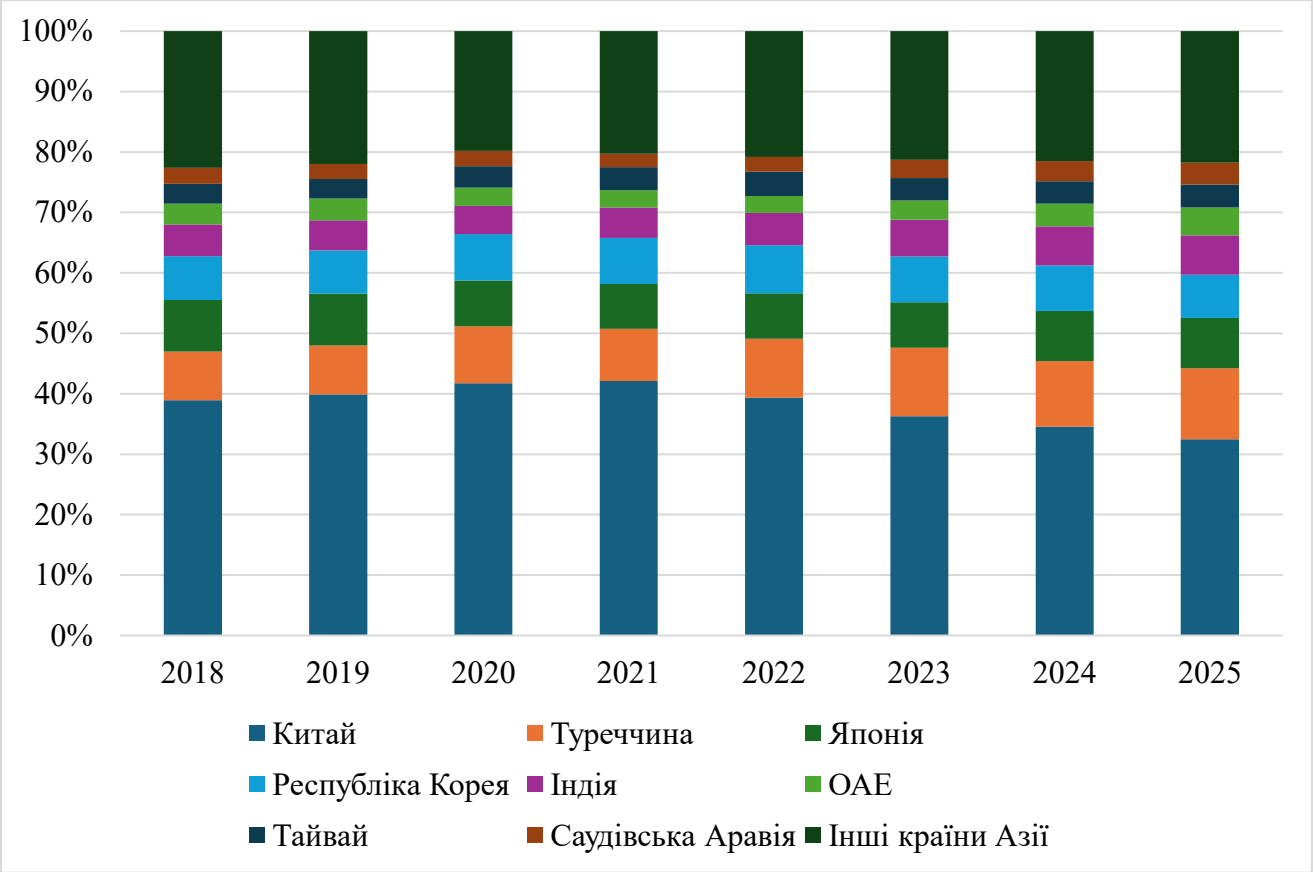

Рис. 2.6. Регіональна структура експорту Німеччини в регіону Азія. Побудовано автором за [32]

Регіональна структура експорту Німеччини до країн Азії у 2018-2025 рр. характеризується високою концентрацією та домінуванням окремих партнерів. Провідну позицію стабільно займає Китай: його частка зростає до 2020-2021 рр. (понад 40%), після чого поступово знижується до приблизно 33% у 2024-2025 рр., що вказує на зменшення залежності від одного ринку при збереженні його ключової ролі.

Другу групу формують країни із середніми частками – Туреччина, Японія та Республіка Корея. Частка Туреччини має тенденцію до зростання після 2020 р. і досягає близько 12% у 2025 р., що відображає активізацію торгівлі з цим напрямом. Японія, навпаки, демонструє поступове скорочення частки з рівня близько 9% до 7%, що свідчить про відносне послаблення позицій. Частка Республіки Корея залишається відносно стабільною в межах 7%. Індія характеризується помірним зростанням присутності в структурі експорту, її

частка збільшується до приблизно 8% к 2025 р. Країни Перської затоки, зокрема ОАЕ та Саудівська Аравія, займають меншу, але стабільну нішу (переважно 3%), із незначними коливаннями. Сегмент «інші країни Азії» зберігає суттєву частку (понад 20%), що відображає диверсифіковану присутність Німеччини на менш масштабних ринках регіону.

Дослідження регіональної структури імпортних потоків до Німеччини з Азійського регіону виявили певні країни-лідери, рис. 2.7.

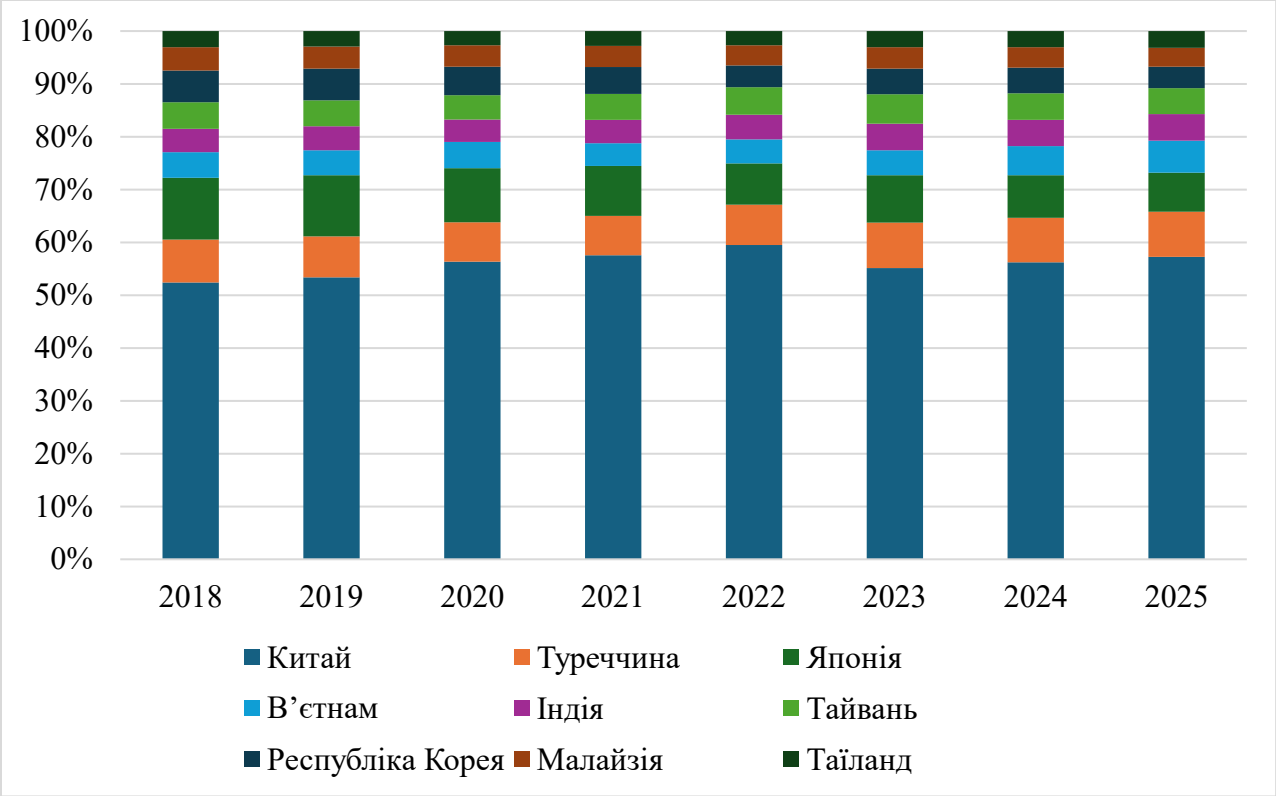

Рис. 2.7. Регіональна структура імпорту до Німеччини з регіону Азія. Побудовано автором за [32]

Регіональна структура імпорту Німеччини з країн Азії у 2018-2025 рр. відзначається ще вищим рівнем концентрації порівняно з експортом. Домінуючу позицію посідає Китай, частка якого зростає з приблизно 52% у 2018 р. до пікового рівня близько 60% у 2022 р., після чого знижується до 56% у 2023-2025 рр. Другий рівень структури формують Туреччина та Японія. Частка Туреччини поступово збільшується і досягла приблизно 10% у 2025 р., що відображає активізацію виробничо-торговельних зв'язків. Японія демонструє незначне скорочення частки, з приблизно 12% у 2018 р. до 9% наприкінці періоду.

Країни Південно-Східної Азії поступово зміцнюють свої позиції. В'єтнам, Тайвань, Малайзія та Таїланд формують стабільний сегмент імпорту з сумарною часткою, що коливається в межах 15-20%. В'єтнам і Тайвань демонструють найбільш виражену тенденцію до зростання, що пов'язано з розширенням виробничих ланцюгів у регіоні. Індія та Республіка Корея займають відносно стабільні позиції (переважно 5%), без різких змін у структурі.

Регіональна диференціація торговельного сальдо торговельних потоків Німеччини з азійським регіоном наведена на рис. 2.8.

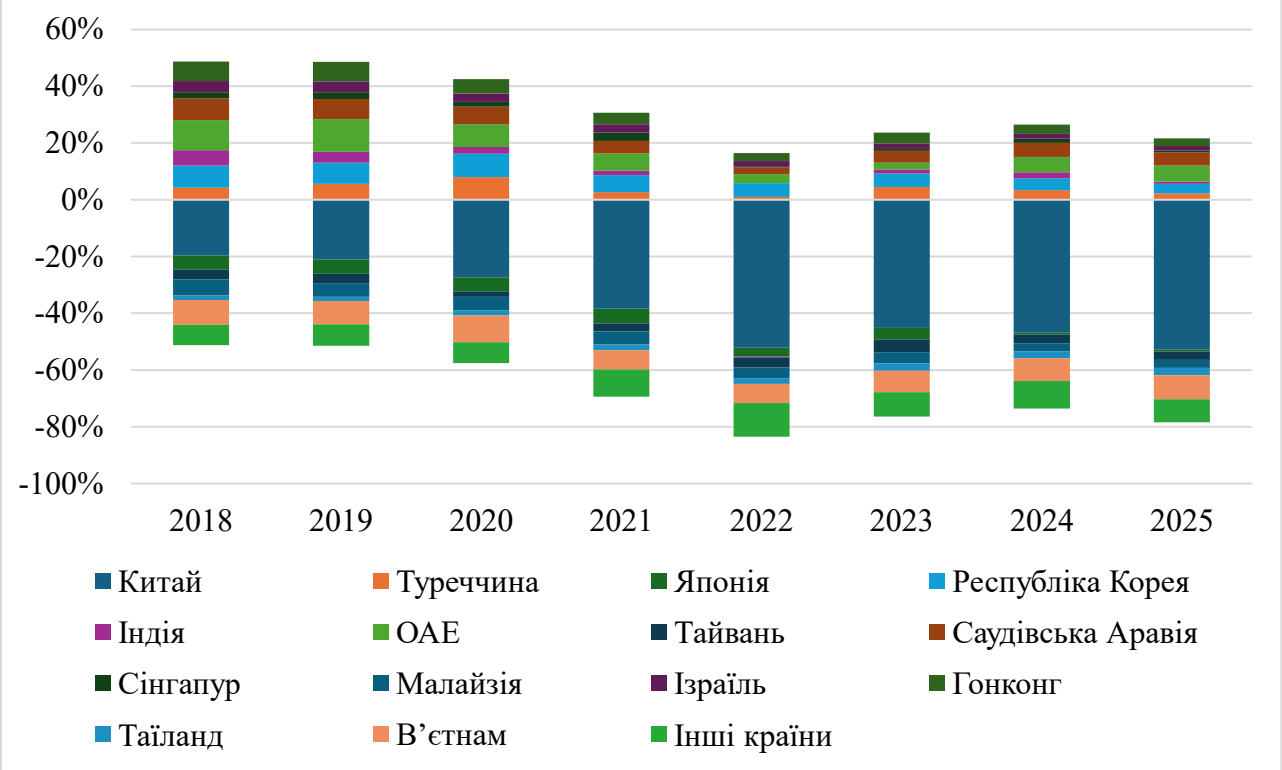

Рис. 2.8. Регіональна структура торговельного сальдо торговельних відносин Німеччини з регіоном Азія. Побудовано автором за [32]

Регіональна структура торговельного сальдо Німеччини з країнами Азії у 2018-2025 рр. формується переважно за рахунок від'ємного внеску окремих ключових партнерів. Найбільший вплив має Китай, дефіцит у торгівлі з яким системно домінує в загальному балансі та суттєво поглиблюється після 2020 р., визначаючи загальну негативну динаміку.

Від'ємне сальдо також формують Японія, В'єтнам, Тайвань і Республіка Корея, причому для країн Південно-Східної Азії характерне поступове зростання

негативного внеску, що пов’язано з розширенням імпорту проміжних і високотехнологічних товарів. У 2022 р. відбувається максимальне поглиблення сукупного дефіциту, що узгоджується з піковими значеннями імпорту в цей період.

Позитивне сальдо формується за рахунок обмеженого кола партнерів, зокрема Туреччини, Індії, країн Перської затоки (ОАЕ, Саудівська Аравія) та окремих менших економік. Внесок цих країн залишається стабільним, але недостатнім для компенсації дефіциту у торгівлі з основними азійськими постачальниками.

Після 2022 р. спостерігається певне скорочення негативного сальдо за окремими напрямами, однак загальна структура залишається незмінною: дефіцит концентрується у відносинах з індустріально розвиненими та виробничо-орієнтованими економіками Азії, тоді як профіцит формується у торгівлі з ринками, що мають вищу залежність від імпорту готової продукції.

Виявлені зміни у динаміці та просторовій конфігурації торгівлі Німеччини з країнами Азії відображають перерозподіл торговельних потоків між ключовими партнерами, однак не розкривають їх внутрішнього змісту. Подальший аналіз зосереджено на товарній структурі експорту та імпорту, що дозволить ідентифікувати якісні зміни у складі торгівлі та простежити структурні зрушення у взаємодії з азійським регіоном.

2.2. Особливості товарної структури торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії

Проведемо аналіз структури експорту та імпорту Німеччини та країн Азії. На рис. 2.9 наведено динаміку товарної структури експорту Німеччини до країн Азії.

Товарна структура експорту Німеччина до країн Азії у 2018-2025 рр. характеризується чітко вираженою спеціалізацією на продукції машинобудування. Група 10 (машини, обладнання та транспортні засоби) формує

основу експорту, стабільно займаючи понад 60% у структурі з подальшим зростанням до приблизно 75% у 2022-2024 рр., що визначає технологічний характер німецького експорту та його орієнтацію на високотехнологічні сегменти.

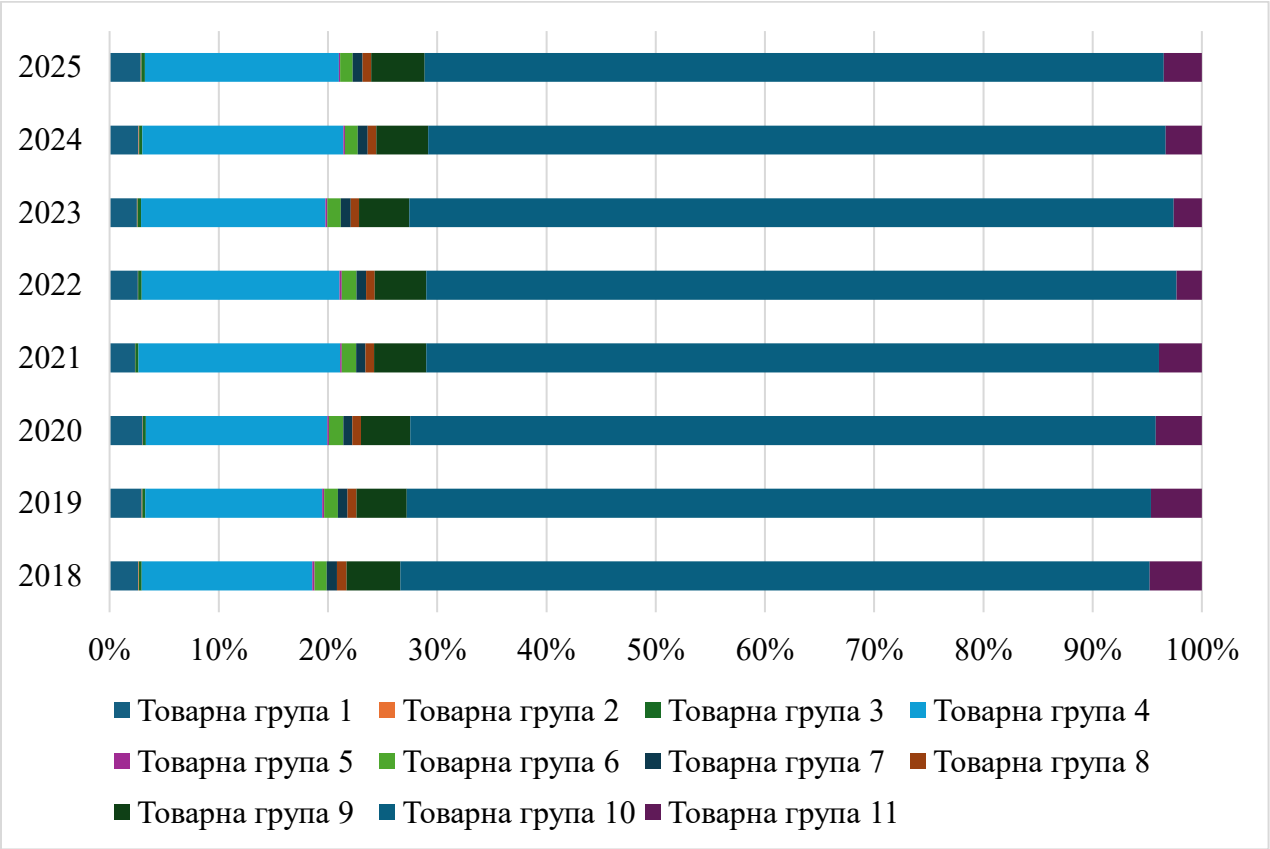

Рис. 2.9. Динаміка товарної структури експорту Німеччини до країн Азії.

Побудовано автором за [32]

Другу позицію займає група 4 (продукція хімічної промисловості та каучук) із часткою на рівні 20% у перші роки періоду, яка поступово скорочується після 2021 р. до приблизно 15% і свідчить про відносне зменшення ролі хімічного комплексу у структурі поставок.

Інші товарні групи мають допоміжний характер. Група 9 (метали та вироби з них) і група 7 (текстиль, вироби з нього та взуття) формують незначні частки, які коливаються в межах 5% без суттєвих змін. Група 1 (виробничі товари та сільськогосподарська продукція), а також групи 2 і 3 (мінеральні та паливно-енергетичні товари) залишаються маргінальними у структурі експорту.

Групи з найменшими частками – 5 (шкіра, хутро), 6 (деревина та папір), 8 (вироби з каменю, скла, кераміки) та 11 (інші товари), не чинять відчутного впливу на загальну конфігурацію експорту.

Дослідження найбільших за часткою експорту 4 та 10 товарних груп дало такі результати. На рис. 2.10 наведено динаміку експорту Німеччини до країн Азії по товарах четвертої товарної групи.

Рис. 2.10. Динаміка експорту Німеччини до країн Азії по товарах четвертої товарної групи. Побудовано автором за [32]

В межах групи 4 (продукція хімічної промисловості та каучук) експорт Німеччина до країн Азії має виразну внутрішню ієрархію з домінуванням

фармацевтичного сегмента. Найбільшу частку стабільно формує позиція 30 (фармацевтична продукція), упродовж усього періоду вона коливається в межах приблизно 30-40%, із поступовим посиленням після 2020 р., що відображає високий попит на продукцію з високою доданою вартістю та наукоємністю.

Друга за значущістю складова – позиція 39 (пластмаси та вироби з них), частка якої утримується на рівні близько 15-20% із незначними коливаннями. Сегмент інших хімічних продуктів (позиція 38) також займає помітне місце (приблизно 10–15%), демонструючи відносну стабільність у часі.

Органічні (29) та неорганічні (28) хімічні речовини формують середній сегмент структури з частками переважно у межах 5-10%, причому для органічної хімії характерне поступове скорочення після 2021 р. Інші підгрупи – добрива (31), ефірні олії та косметична продукція (33), мийні засоби (34), білкові речовини (35), фототовари (37), каучук (40, мають незначну питому вагу та не впливають істотно на загальну конфігурацію.

В цілому після 2021 р. внутрішня структура групи стає більш концентрованою: частка фармацевтичної продукції зростає, тоді як частина інших сегментів або стабілізується, або скорочується.

На рис. 2.11 наведено динаміку експорту Німеччини до країн Азії по товарах десятої товарної групи.

У межах групи 10 (машини, обладнання та транспорт) структура експорту Німеччина до країн Азії формується кількома ключовими сегментами з відносно стабільним співвідношенням. Найбільшу частку займає позиція 84 (ядерні реактори, котли, обладнання), упродовж усього періоду вона утримується на рівні близько 30%, що відображає сталий попит на промислове обладнання та виробничі системи.

Другим за значущістю сегментом є позиція 87 (транспортні засоби), частка якої коливається в межах 25-30%. Після 2022 р. помітне незначне зростання цієї категорії, що пов’язано з активізацією поставок автомобільної техніки на азійські ринки.

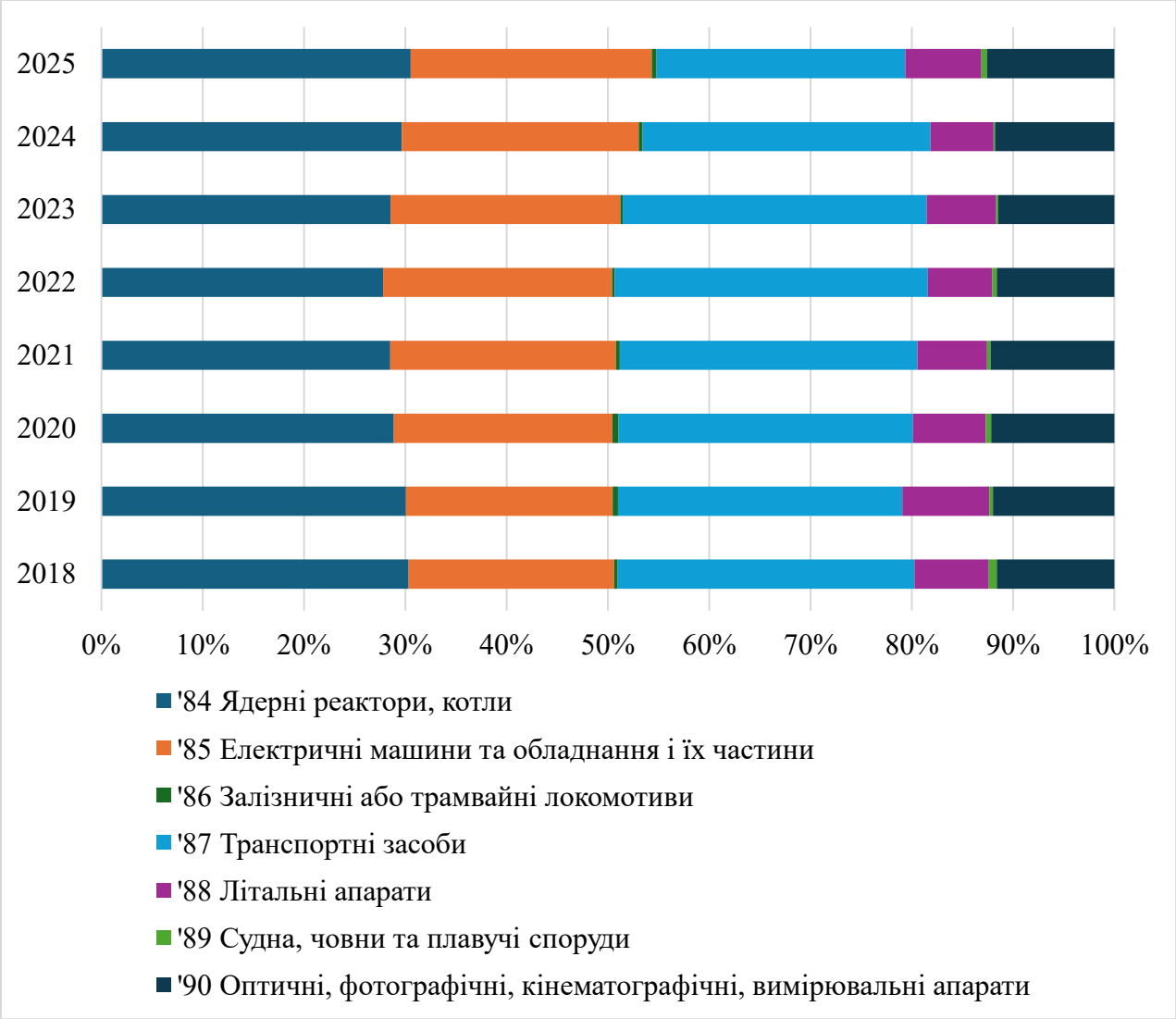

Рис. 2.11. Динаміка експорту Німеччини до країн Азії по товарах десятої товарної групи. Побудовано автором за [32]

Електричні машини та обладнання (позиція 85) формують близько 20-25% структури експорту, демонструючи відносну стабільність із тенденцією до незначного скорочення у 2023-2025 рр. Оптичні та вимірювальні прилади (позиція 90) займають приблизно 8-12% і зберігають сталі позиції як сегмент високотехнологічної продукції. Інші категорії, літальні апарати (88), залізничний транспорт (86) та судна (89), мають незначні частки, які не перевищують 5-7% і характеризуються епізодичними коливаннями.

Внутрішня структура групи залишається збалансованою, жоден сегмент не витісняє інші, проте домінування позицій 84, 85 та 87 визначає промислово-технологічний профіль експорту. Після 2021 р. відбувається незначне зміщення у

бік транспортних засобів, що супроводжується відносним зменшенням частки електротехнічної продукції.

На рис. 2.12 наведено динаміку товарної структури імпорту Німеччини з країн Азії.

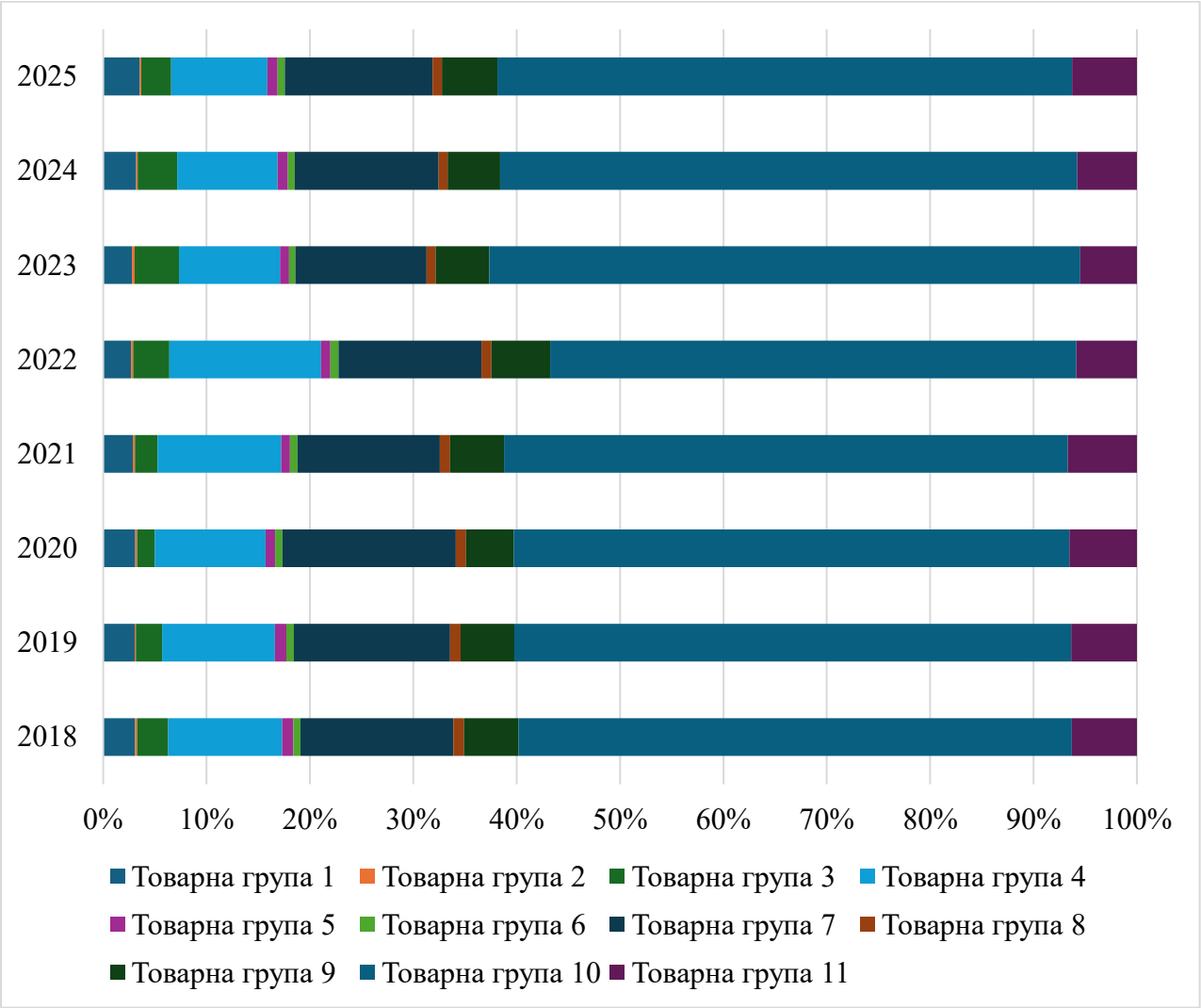

Рис. 2.12. Динаміка товарної структури імпорту Німеччини з країн Азії. Побудовано автором за [32]

Товарна структура імпорту Німеччина з країн Азії у 2018-2025 рр. характеризується високою концентрацією у межах групи 10 (машини, обладнання та транспорт), частка якої стабільно перевищує 50% і після 2020 р. зростає до приблизно 60-65% і відображає провідну роль Азії як постачальника технологічної та виробничої продукції.

Другою за значущістю є група 7 (текстиль, вироби з нього та взуття), яка формує близько 15-20% імпорту, хоча її частка поступово зменшується після 2021 р. Група 4 (продукція хімічної промисловості та каучук) займає стабільну позицію на рівні 10-15%, без суттєвих структурних змін.

Інші товарні групи мають обмежений вплив. Група 9 (метали та вироби з них) та група 1 (виробничі товари та сільськогосподарська продукція) демонструють незначні частки з помірною варіативністю. Групи 2 і 3 (мінеральні та паливно-енергетичні товари) залишаються маргінальними, що вказує на невелику роль ресурсного імпорту з цього регіону.

Дослідження найбільших за часткою імпорту 10, 7 та 4 товарних груп дало такі результати. На рис. 2.13 наведено динаміку імпорту Німеччини з країн Азії по товарах четвертої товарної групи.

В межах групи 4 (продукція хімічної промисловості та каучук) імпорт Німеччини з країн Азії має іншу конфігурацію, ніж експорт, із домінуванням сировинно-хімічних компонентів. Найбільшу частку стабільно формують позиція 29 (органічні хімічні речовини), приблизно 30-45% залежно від року, із піковим значенням у 2022 р., що відображає орієнтацію на імпорт базових хімічних компонентів для подальшої переробки.

Другим за значущістю сегментом є позиція 39 (пластмаси та вироби з них), яка утримує вагому частку (близько 20–30%) та демонструє відносну стабільність упродовж періоду. Фармацевтична продукція (позиція 30) займає меншу, але помітну частку (переважно 10-15%), що контрастує з її домінуванням у експорті.

Інші підгрупи, неорганічна хімія (28), добрива (31), ефірні олії та косметична продукція (33), дубильні екстракти (32), мають другорядний характер і формують частки переважно до 5-10% кожна. Категорії з мінімальною питомою вагою (34-37) практично не впливають на загальну структуру. Після 2021 р. спостерігається посилення ролі органічної хімії та певне скорочення частки фармацевтичної продукції, що відображає функціональну асиметрію, Німеччина

імпортує з Азії переважно базові хімічні компоненти, тоді як у експорті домінує продукція з вищою доданою вартістю.

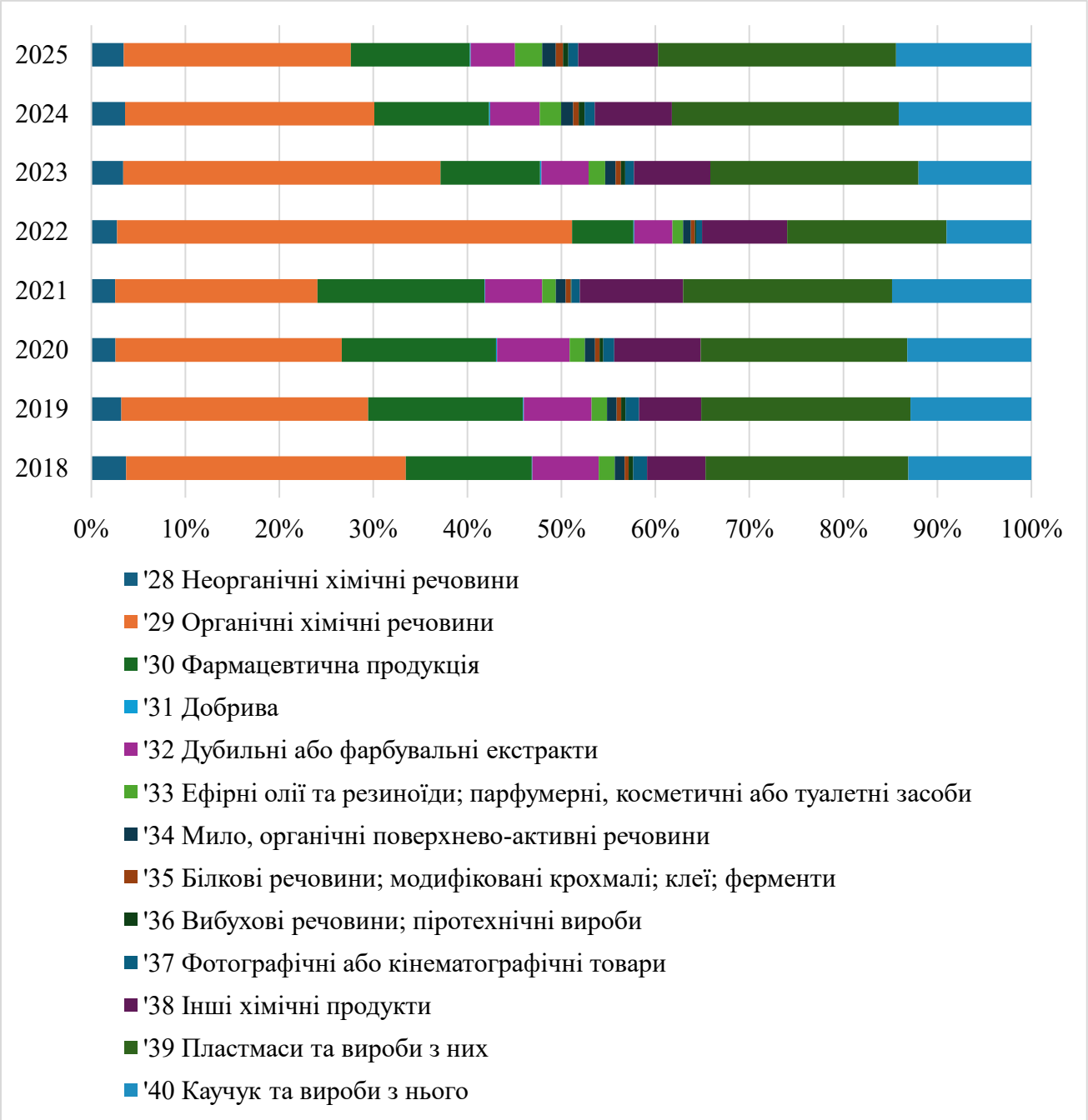

Рис. 2.13. Динаміка товарної структури імпорту Німеччини з країн Азії по товарах четвертої товарної групи. Побудовано автором за [32]

На рис. 2.14 наведено динаміку імпорту Німеччини з країн Азії по товарах сьомої товарної групи.

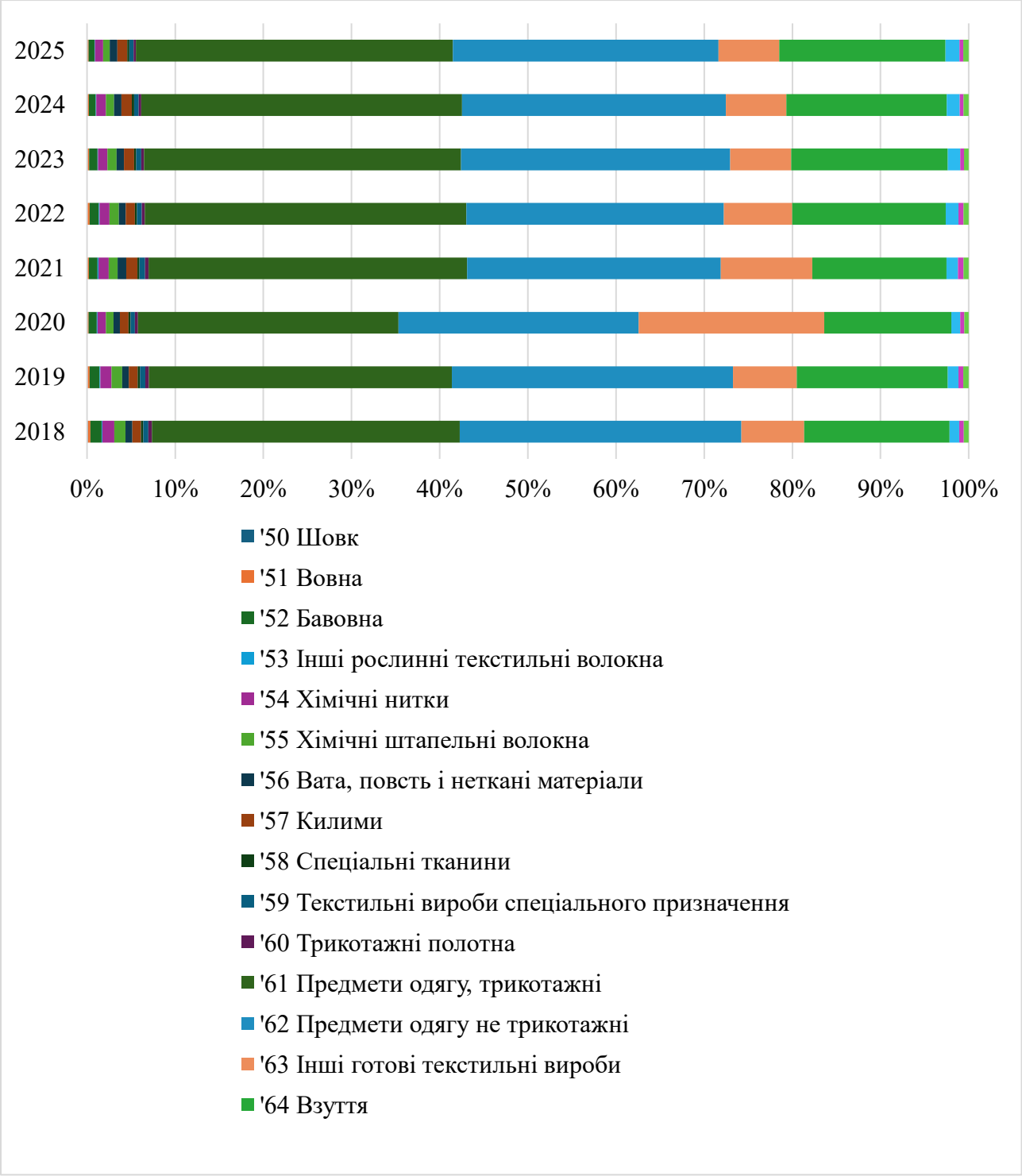

Рис. 2.14. Динаміка товарної структури імпорту Німеччини з країн Азії по товарах сьомої товарної групи. Побудовано автором за [32]

В межах групи 7 (текстиль, вироби з нього та взуття) імпорт Німеччини з країн Азії має чітко структуровану модель із домінуванням готової продукції. Основу формують предмети одягу, передусім позиції 61 (трикотажний одяг) та 62 (нетрикотажний одяг), які разом займають найбільшу частку в структурі

протягом усього періоду. Їх сукупна питома вага перевищує половину імпорту цієї групи, що вказує на орієнтацію на кінцеву продукцію з високим рівнем трудомісткості.

Другий рівень структури формують бавовна (52) та інші рослинні текстильні волокна (53), частка яких коливається в межах 15-25% і забезпечують сировинну базу для текстильного виробництва, хоча їх значення поступово зменшується на тлі зростання ролі готових виробів.

Помітну позицію займає також взуття (64), частка якого у 2023-2025 рр. зростає до приблизно 10-15%, що відображає розширення імпорту готової споживчої продукції. Інші готові текстильні вироби (63) та спеціальні тканини (58) мають помірну частку (переважно 5-10%) і демонструють відносну стабільність.

Сировинні сегменти, шовк (50), вовна (51), а також хімічні нитки та волокна (54–55), займають незначну частку і не визначають загальну конфігурацію імпорту. Аналогічно, вата, неткані матеріали (56), килими (57) та спеціалізовані технічні текстильні вироби (59-60) залишаються маргінальними.

Структурні зміни після 2021 р. пов’язані з подальшим зростанням частки готової продукції одягу та взуття, при відносному скороченні сировинних компонентів і відображає роль Азії як ключового виробничого центру легкої промисловості та постачальника кінцевих споживчих товарів для німецького ринку.

На рис. 2.15 наведено динаміку імпорту Німеччини з країн Азії по товарах десятої товарної групи.

У межах групи 10 (машини, обладнання та транспорт) імпорт Німеччини з країн Азії має чітко виражену двокомпонентну структуру. Основну частку стабільно формує позиція 85 (електричні машини та обладнання і їх частини), продовж усього періоду вона займає близько 45-50%, досягаючи максимальних значень у 2022-2023 рр., що відображає роль Азії як ключового постачальника електроніки, компонентів та електротехнічної продукції.

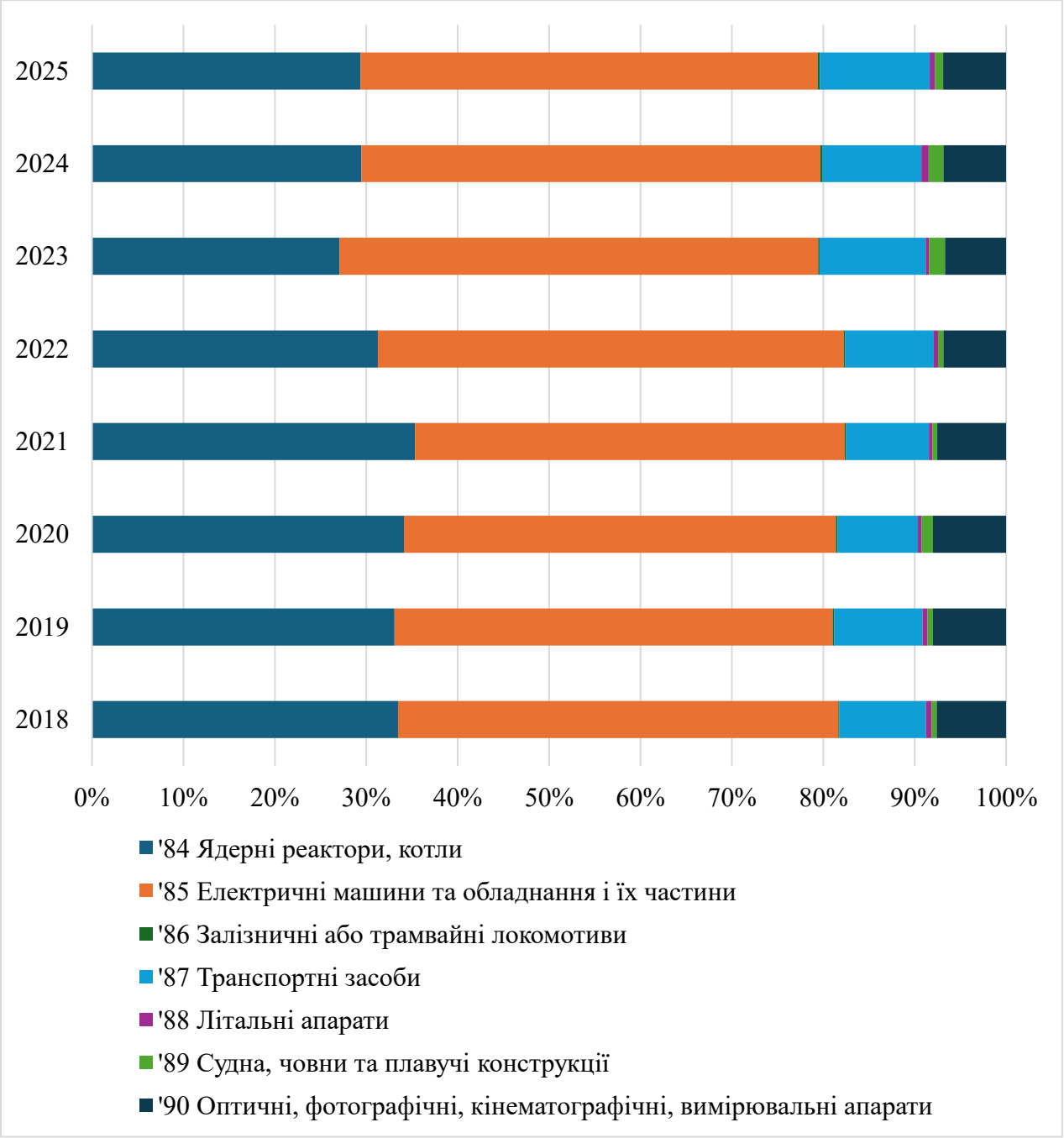

Рис. 2.15. Динаміка товарної структури імпорту Німеччини з країн Азії по товарах десятої товарної групи. Побудовано автором за [32]

Другу за значущістю позицію займає позиція 84 (ядерні реактори, котли, обладнання) з часткою на рівні 30-35%. У 2023 р. її частка тимчасово знижується, після чого у 2024-2025 рр. знову відновлюється, що свідчить про коливання попиту на промислове обладнання.

Транспортні засоби (позиція 87) формують третій рівень структури з часткою близько 8-12%, демонструючи відносну стабільність із незначними

коливаннями. Оптичні та вимірювальні прилади (позиція 90) займають близько 5-8%, залишаючись важливим, але другорядним сегментом. Інші категорії, залізничний транспорт (86), літальні апарати (88) та судна (89), мають мінімальні частки та не впливають суттєво на загальну конфігурацію імпорту.

Після 2020 р. структура імпорту стає більш концентрованою навколо електротехнічної продукції, що супроводжується відносним скороченням частки інших сегментів. Це підкреслює зростаючу залежність від азійських постачальників високотехнологічних компонентів, насамперед у сфері електроніки та електротехніки.

Товарна структура торговельного балансу протягом досліджуваного періоду дозволяє зробити певні висновки. На рис. 2.16 наведено динаміку товарної структури торговельного балансу Німеччини з країнами Азії

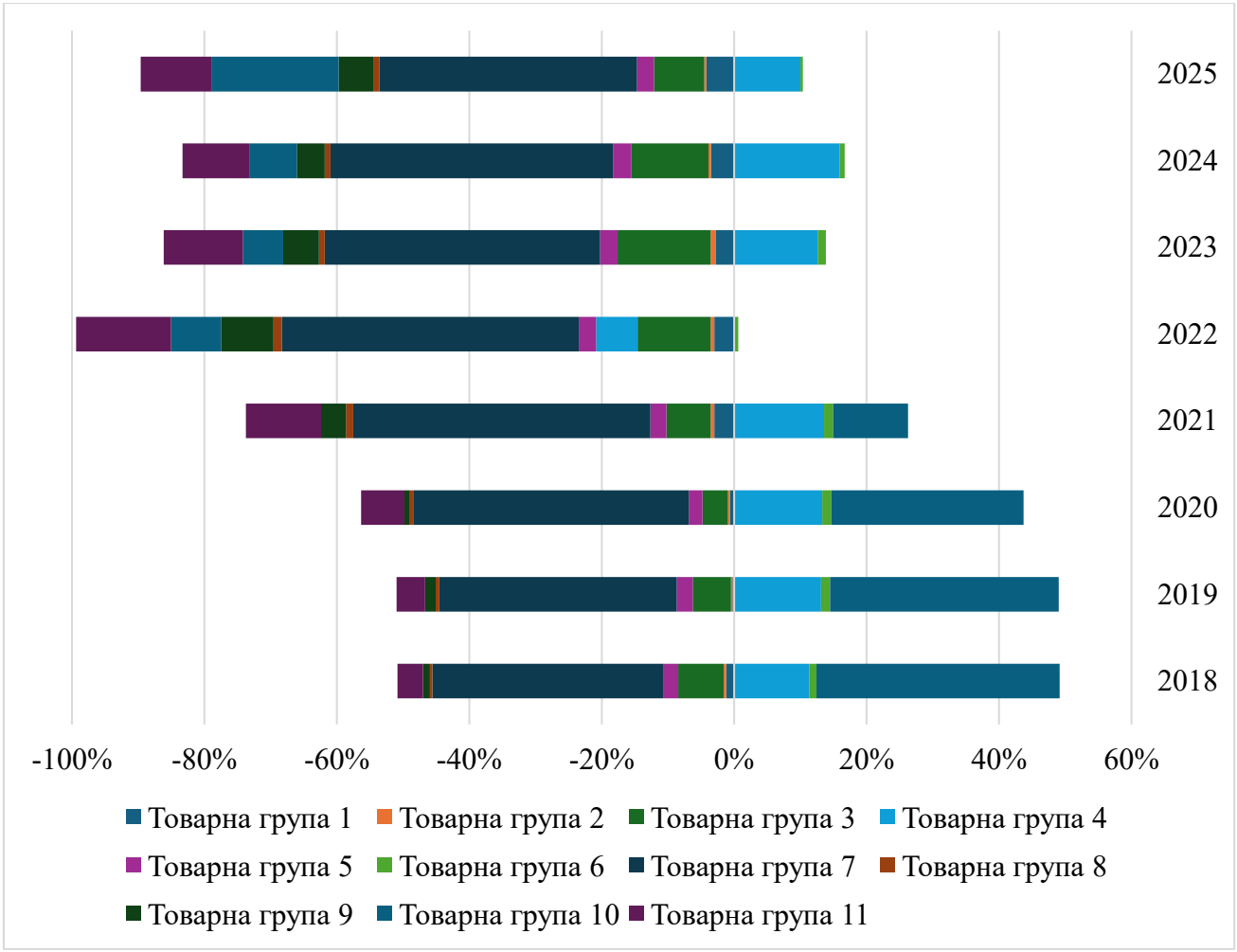

Рис. 2.16. Динаміка товарної структури торговельного балансу Німеччини з країнами Азії. Побудовано автором за [32]

Товарна структура торговельного балансу Німеччина з країнами Азії в 2018-2025 рр. має чітко поляризований характер: профіцит формується обмеженим колом високотехнологічних груп, тоді як дефіцит концентрується у сегментах споживчих товарів і компонентів.

Найбільший внесок у від'ємне сальдо забезпечує група 10 (машини, обладнання та транспорт), причому її негативне значення суттєво зростає після 2020 р. і залишається домінуючим до 2025 р. включно, що відображає випереджаюче зростання імпорту електроніки та технічних компонентів з Азії. Значний негативний внесок також формує група 7 (текстиль, вироби з нього та взуття), що пов'язано зі стабільним імпортом готової продукції легкої промисловості.

Профіцит торговельного балансу спостерігається в групі 1 (виробничі та сільськогосподарські товари), яка у 2018-2020 рр. забезпечує найбільший позитивний внесок, хоча після 2021 р. його масштаби скорочуються. Помірно позитивне сальдо формується також у групах 4 (хімічна продукція) та частково у групі 9 (метали), що відображає конкурентні переваги Німеччини у цих сегментах.

Інші товарні групи мають незначний вплив і не змінюють загальної конфігурації. Після 2021 р. структура балансу стає більш асиметричною: поглиблення дефіциту у технологічно складних і трудомістких сегментах не компенсується профіцитом у традиційних експортних нішах. Це свідчить про структурний зсув у бік зростання імпортної залежності в окремих ключових галузях.

Дослідимо більш докладно товарну структуру товарних груп 4, 7 та 10, які протягом досліджуваного періоду демонструються різні вектори змін торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії.

На рис. 2.17 наведено динаміку товарної структури торговельного балансу Німеччини з країнами Азії по четвертій товарній групі.

Рис. 2.17. Динаміка товарної структури торговельного балансу Німеччини з країнами Азії по четвертій товарній групі. Побудовано автором за [32]

В межах групи 4 (продукція хімічної промисловості та каучук) торговельне сальдо Німеччини з країнами Азії має диференційований характер, де окремі підгрупи формують протилежні за знаком ефекти.

Найбільший позитивний внесок стабільно забезпечує фармацевтична продукція (позиція 30). В 2018-2021 рр. її частка у профіциті є максимальною, що відображає конкурентні переваги Німеччини у виробництві наукоємної

продукції. Після 2022 р. її внесок дещо скорочується, однак залишається визначальним для формування позитивного сальдо в межах групи.

Суттєвий негативний внесок формується за рахунок органічних хімічних речовин (позиція 29), причому у 2022 р. дефіцит за цією позицією різко поглиблюється і перевищує 40% структури. Це пов’язано з високою залежністю від імпорту базових хімічних компонентів з Азії. Від’ємне сальдо також спостерігається за каучуком (40) та частково за пластмасами (39), хоча їх вплив є менш масштабним.

Помірно позитивне сальдо формують інші хімічні продукти (позиція 38), а також окремі підгрупи з невеликими обсягами, дубильні екстракти (32), ефірні олії та косметична продукція (33). Їх внесок залишається стабільним, але не визначальним. Інші позиції, неорганічна хімія (28), добрива (31), мийні засоби (34), білкові речовини (35), фототовари (37), мають незначний вплив на загальну конфігурацію сальдо.

Після 2021 р. баланс у межах групи стає більш напруженим: зростання дефіциту за органічною хімією частково компенсується фармацевтичним профіцитом, однак загальна структура відображає функціональний поділ, імпорт сировинних і проміжних компонентів та експорт продукції з вищою доданою вартістю.

На рис. 2.18 наведено динаміку товарної структури торговельного балансу Німеччини з країнами Азії по сьомій товарній групі.

В межах групи 7 (текстиль, вироби з нього та взуття) торговельне сальдо Німеччини з країнами Азії є стійко від’ємним протягом усього періоду, причому його структура має чітко виражену концентрацію.

Найбільший негативний внесок формують позиції 61 і 62 (трикотажні та нетрикотажні предмети одягу). Саме вони визначають основну частину дефіциту, займаючи переважну частку у структурі від’ємного сальдо. Їх домінування зберігається в усі роки без суттєвих змін, що відображає залежність від імпорту готового одягу з азійських країн.

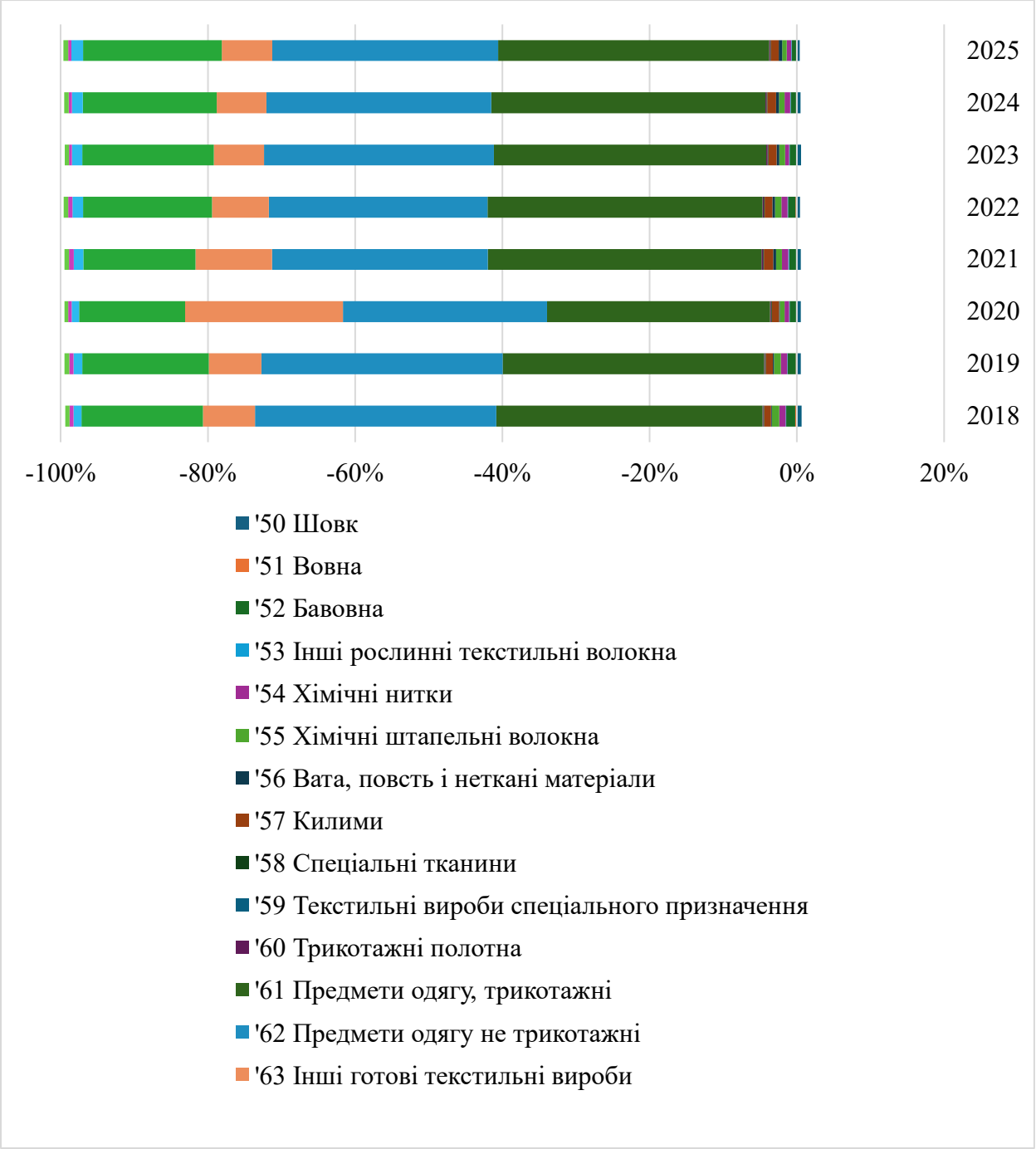

Рис. 2.18. Динаміка товарної структури торговельного балансу Німеччини з країнами Азії по сьомій товарній групі. Побудовано автором за [32]

Другий рівень негативного впливу формують позиції 52 (бавовна) та 53 (інші рослинні текстильні волокна), які також мають значну частку у структурі дефіциту, хоча поступаються сегменту готової продукції. У 2020-2021 рр. їх внесок є більш вираженим, після чого частково скорочується.

Помітний, але менший негативний внесок спостерігається за позицією 63 (інші готові текстильні вироби). Вона доповнює загальну структуру дефіциту, особливо у роки підвищеного імпорту споживчих товарів. Інші підгрупи, шовк (50), вовна (51), хімічні нитки та волокна (54-55), спеціальні тканини (58), технічні текстильні вироби (59-60), мають незначний вплив і не змінюють загальної конфігурації. Структура залишається практично незмінною упродовж 2018-2025 рр., дефіцит концентрується у сегменті готової продукції та сировини для легкої промисловості.

На рис. 2.19 наведено динаміку товарної структури торговельного балансу Німеччини з країнами Азії по десятій товарній групі.

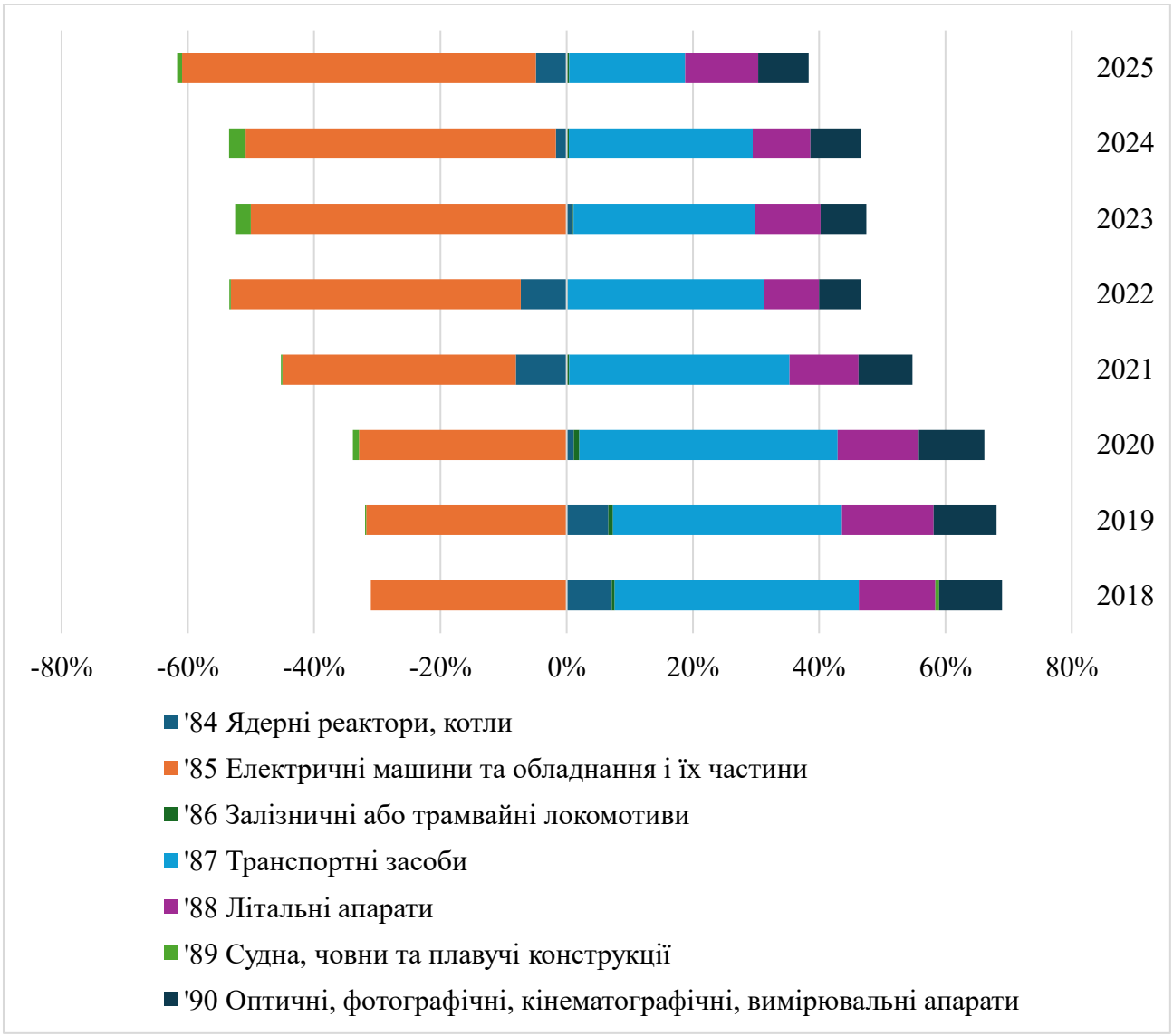

Рис. 2.19. Динаміка товарної структури торговельного балансу Німеччини з країнами Азії по десятій товарній групі. Побудовано автором за [32]

В межах групи 10 (машини, обладнання та транспорт) торговельне сальдо Німеччини з країнами Азії має змішану, але асиметричну структуру, де окремі підгрупи формують протилежні ефекти.

Стійкий негативний внесок забезпечує позиція 85 (електричні машини та обладнання). Продовж усього періоду її частка у дефіциті є найбільшою, причому після 2022 р. від'ємне значення посилюється, що відображає системну залежність від імпорту електроніки та компонентів азійського виробництва. Ключовим джерелом профіциту виступає позиція 87 (транспортні засоби), яка формує найбільшу частину позитивного сальдо. Її внесок залишається стабільно високим, хоча після 2020 р. дещо зменшується, що пов'язано з коливаннями експорту автомобільної продукції. Позитивне сальдо також забезпечують позиції 84 (ядерні реактори, котли, обладнання) та 90 (оптичні та вимірювальні прилади). Їх внесок є помірним, але стабільним, відображаючи конкурентні позиції Німеччини у виробництві промислового обладнання та високоточної техніки.

Інші підгрупи, залізничний транспорт (86), літальні апарати (88) та судна (89), мають незначний вплив і не змінюють загальної структури балансу. Після 2021 р. спостерігається посилення розриву між сегментами: зростання дефіциту за електротехнічною продукцією не повністю компенсується профіцитом у транспортному та машинобудівному сегментах.

Виявлені особливості товарної структури торгівлі Німеччини з країнами Азії окреслюють не лише спеціалізацію та внутрішню логіку торговельних потоків, але й підводять до аналізу ширших процесів, що визначають їх розвиток. Розглянемо проблемні аспекти та тенденції торговельних відносин Німеччини з азійськими країнами.

2.3. Тенденції та виклики трансформації торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії в сучасних умовах розвитку

Проведений аналіз динаміки, просторової та товарної структури торгівлі Німеччини з країнами Азії дозволяє перейти до систематизації виявлених

тенденцій і виявлення ключових проблем розвитку. SWOT-матриця, табл. 2.1 дає змогу оцінити сильні та слабкі сторони, а також зовнішні можливості й загрози щодо позицій Німеччини у торговельних відносинах з країнами Азії.

Таблиця 2.1

SWOT-матриця торговельних відносин Німеччини з країнами Азії

S – сильні сторони	W – слабкі сторони
Висока частка групи 10 (машини, обладнання та транспорт) в експорті, що відображає технологічну спеціалізацію та конкурентні переваги у складній промисловій продукції. Стійкий профіцит у фармацевтичному сегменті (група 4, позиція 30), що забезпечує позитивний внесок у торговельний баланс. Диверсифікація експорту за напрямами (зменшення залежності від Китаю та посилення ролі Індії, Туреччини). Стабільна присутність у сегментах високотехнологічної продукції (оптика, обладнання, транспортні засоби).	Стійкий дефіцит торговельного балансу з країнами Азії, що посилюється після 2020 р. Висока залежність імпорту від групи 10 (електротехнічна продукція, компоненти). Концентрація експорту у вузькому колі товарів, що знижує гнучкість структури. Значний дефіцит у трудомістких сегментах (група 7, текстиль, одяг, взуття), який не компенсується експортом.
O – можливості	**T – загрози**
Розширення експорту високотехнологічної продукції на ринки Південної та Південно-Східної Азії. Зростання попиту на фармацевтичну продукцію та медичні технології. Диверсифікація імпортних ланцюгів постачання (зменшення залежності від окремих країн). Поглиблення участі у глобальних ланцюгах створення вартості через кооперацію з азійськими виробниками.	Посилення конкуренції з боку азійських виробників у високотехнологічних сегментах. Залежність від імпорту ключових компонентів (особливо електроніки та органічної хімії). Геополітичні ризики та порушення логістичних ланцюгів. Зростання ролі Азії як виробничого центру, що може посилювати структурний дефіцит у торгівлі.

Джерело: систематизовано автором

Систематизовані у вигляді SWOT-матриці результати проведеного аналізу торговельних відносин Німеччини з країнами Азії відображає асиметричний характер торговельних відносин, зокрема: поєднання сильних експортних позицій у високотехнологічних сегментах із залежністю від імпорту проміжних і споживчих товарів. Через це вплив глобальних факторів проявляється не як зовнішній фон, а як безпосередній чинник зміни торговельного балансу, додаток А.

Ключовим фактором є порушення глобальних ланцюгів постачання. Для Німеччини ця проблема має промисловий характер, оскільки значна частина імпорту з Азії припадає на товари, які використовуються не лише для кінцевого споживання, а й у виробничих процесах [33-35]. Дослідження [39], проведене на основі репрезентативного опитування понад 4 тис. німецьких компаній, прямо пов'язує перегляд постачальницьких стратегій із пандемічними збоями у виробництві й транспортуванні, а також із переоцінкою геополітичної значущості економічних взаємозалежностей після початку війни в Україні. Для торгівлі з Азією це означає, що імпортна залежність за окремими товарними групами перетворюється на фактор виробничого ризику.

Також вагомим фактором є геополітична фрагментація. У звіті WTO [32] підкреслено, що у світовій торгівлі вже простежуються ознаки переорієнтації потоків за геополітичними лініями: після початку війни в Україні торгівля між умовними геополітичними блоками зростала повільніше, ніж торгівля всередині таких блоків. Для Німеччини це має особливе значення через високу роль Китаю в імпорті з Азії. Якщо геополітична дистанція дедалі більше впливає на торгівлю, то залежність від одного домінуючого азійського партнера підвищує вразливість німецької зовнішньоторговельної моделі.

Фактором, що погіршується протягом останніх декількох років, є торговельні конфлікти та тарифна невизначеність. В бюлетені 2025 р. [37] зазначається, що глобальне середовище залишається винятково невизначеним через торговельні суперечки, а фактичні та очікувані тарифи, разом із геополітичною невизначеністю, роблять компанії обережнішими в інвестиційних рішеннях. Для Німеччини це важливо у двох площинах: по-перше, зниження інвестиційної активності може послаблювати попит на промислове обладнання та транспортні засоби; по-друге, торговельні конфлікти між великими економіками змінюють маршрути поставок, умови конкуренції та цінову структуру імпорту з Азії.

Окремого значення набуває проблема стратегічних залежностей. Європейська комісія [36] визначає стратегічні залежності як такі, що мають

критичне значення для безпеки, охорони здоров'я, цифрової та зеленої трансформації ЄС. У випадку Німеччини це безпосередньо співвідноситься з результатами товарного аналізу: імпорт із Азії концентрується у групі 10, де особливо вагомою є електротехнічна продукція, а також у хімічних компонентах і частині споживчих товарів. Залежність у цих сегментах не може оцінюватися лише через обсяг імпорту, оскільки окремі товари мають критичне значення для промислових ланцюгів.

Агенція McKinsey [43] доповнює цю логіку через поняття стійкості ланцюгів вартості. У звіті зазначено, що глобальні виробничі мережі впродовж десятиліть ставали довшими й складнішими, але часто були оптимізовані насамперед для ефективності, а не для прозорості та стійкості; водночас серйозні збої в ланцюгах постачання можуть повторюватися регулярно. Для німецько-азійської торгівлі це означає потребу не в механічному скороченні торгівлі з Азією, а в зменшенні надмірної концентрації ризиків: диверсифікації постачальників, розширенні альтернативних маршрутів, розвитку страхових запасів і посиленні моніторингу глибших рівнів постачальницької мережі.

Макроекономічний контекст також посилює нестабільність. IMF у World Economic Outlook 2026 [41] серед головних ризиків виокремлює поглиблення геополітичної фрагментації, тривалі або ширші конфлікти та поновлення торговельної напруженості. Для Німеччини ці ризики прямо пов'язані з експортом до Азії, оскільки попит на машини, обладнання, транспортні засоби та хімічну продукцію залежить від інвестиційної активності азійських економік. За умов невизначеності компанії можуть відкладати капітальні витрати, що обмежує можливості зростання німецького експорту.

World Bank [42] звертає увагу на те, що глобальне зростання у 2026 р. стримуватиметься підвищенням торговельних бар'єрів і політичною невизначеністю, а країни з більш диверсифікованими експортними напрямами матимуть кращі перспективи торговельного зростання. У контексті торгівлі Німеччини з Азією це підсилює значення регіональної диверсифікації. Зменшення частки Китаю в експорті Німеччини до Азії та поступове посилення

ролі інших партнерів можна розглядати як потенційно позитивний процес, однак імпортна структура залишається більш концентрованою, що зберігає ризики для торговельного балансу.

Логістичний вимір залишається окремим каналом впливу. Kiel Trade Indicator [40] відстежує зміну відправлень суден за країнами, що робить морську логістику одним із практичних індикаторів стану міжнародної торгівлі. Для Німеччини та Азії це особливо важливо через значну відстань, залежність від контейнерних перевезень і чутливість поставок до збоїв у портах, морських маршрутах та вузьких транспортних коридорах.

Отже, глобальні фактори не зменшують значення Азії для зовнішньої торгівлі Німеччини, але змінюють характер цієї значущості. Якщо раніше азійський напрям переважно розглядався як джерело ефективних поставок і великий ринок збуту, то нині він дедалі більше оцінюється через призму ризику, стратегічної залежності та стійкості. Найбільш проблемною є не сама інтенсивність торгівлі, а її структурна концентрація: імпортна залежність від технологічних компонентів, електротехнічної продукції, органічної хімії та трудомістких товарів формує стійкий дефіцит і підвищує чутливість Німеччини до зовнішніх шоків.

Проведений аналіз динаміки та структури торгівлі Німеччини з країнами Азії дає підстави оцінювати цю залежність як високу, але неоднорідну за напрямами торгівлі. В експорті Азія залишається важливим ринком збуту для німецької продукції машинобудування, транспортних засобів, фармацевтики та хімічної промисловості. Водночас імпортна залежність є більш чутливою, оскільки значна частина поставок з Азії припадає на електротехнічну продукцію, компоненти, органічну хімію, текстиль і готові споживчі товари. Саме імпортна складова формує основний тиск на торговельний баланс Німеччини з азійським регіоном.

Особливе місце у цій системі займає Китай. За результатами нашого аналізу, Китай стабільно домінує у регіональній структурі імпорту Німеччини з Азії, тоді як в експорті його частка, хоча й залишається найбільшою, поступово

знижується. Це означає, що залежність Німеччини від Китаю має асиметричний характер: Китай є для Німеччини одночасно важливим ринком збуту, але ще більшою мірою – критично значущим постачальником товарів і компонентів.

Цей висновок підтверджується позицією Федерального уряду Німеччини, викладеною у Strategy on China [44]. В документі зазначено, що критичні залежності від китайського ринку, зокрема на рівні окремих секторів і компаній, можуть створювати проблеми для економічної стійкості. Німецький уряд прямо пов’язує подальшу політику щодо Китаю з необхідністю de-risking, тобто зниження надмірних ризиків без повного розриву економічних зв’язків.

Найбільш вразливою є залежність від китайських проміжних товарів. Дослідження ifo [49] показує, що майже половина німецьких промислових компаній залежить від важливих проміжних ресурсів із Китаю. Це добре узгоджується з результатами аналізу товарної структури імпорту: у групі 10 переважають електричні машини, обладнання та компоненти, а у групі 4 – органічна хімія, пластмаси, каучук та інші проміжні товари. Цей факт означає, що імпорт з Китаю та ширшого азійського регіону впливає не лише на споживчий ринок, а й на виробничу базу німецької промисловості.

Deutsche Bundesbank [48] також розглядає економічні зв’язки з Китаєм як джерело ризиків для Німеччини. У звіті за січень 2024 р. зазначено, що у 2022 р. дефіцит Німеччини у двосторонній торгівлі з Китаєм становив 86 млрд євро, а Китай був країною з найбільшим торговельним профіцитом у відносинах із Німеччиною. Це підтверджує, що проблема полягає не лише у масштабах торгівлі, а й у її дисбалансі.

Залежність Німеччини від Китаю не можна трактувати як повну односторонню вразливість. Китай залишається важливим ринком для німецьких компаній, особливо у промислових і технологічних сегментах. Проте саме це створює складну дилему: з одного боку, німецький бізнес зацікавлений у збереженні доступу до китайського ринку; з іншого, надмірна концентрація торгівлі та виробничих зв’язків підвищує ризики у разі геополітичної напруги, торговельних обмежень або порушення ланцюгів постачання.

Цю логіку відображає й європейський підхід до Китаю. Європейська комісія [46] визначає свою позицію як «de-risking, not decoupling», тобто зменшення критичних залежностей і вразливостей без повного відокремлення від Китаю [50]. Для Німеччини такий підхід є особливо релевантним, оскільки повне скорочення торговельних зв'язків із Китаєм було б економічно невиправданим, але збереження чинної концентрації імпорту створює стратегічні ризики.

У ширшому азійському контексті залежність Німеччини поступово змінює свою конфігурацію. Згідно зі звітом про реалізацію німецьких політичних орієнтирів щодо Індо-Тихоокеанського регіону [45], економіки Південної та Південно-Східної Азії, насамперед Індія, набувають дедалі більшого значення для Німеччини. У цьому ж документі зазначено, що частка Китаю у зовнішній торгівлі Німеччини у 2023 р. суттєво знизилася, тоді як значення інших азійських економік зростає.

Однак результати нашого аналізу показують, що така диверсифікація поки що має обмежений характер. В експорті справді простежується поступове зменшення частки Китаю та посилення ролі окремих альтернативних партнерів, зокрема Туреччини, Індії та країн Південно-Східної Азії. В імпорті ж Китай зберігає значно більш сильні позиції, особливо у технологічних і промислових сегментах. Відповідно, це означає, що диверсифікація експортних ринків відбувається швидше, ніж диверсифікація імпортних залежностей.

Дані IW Köln [51] додатково уточнюють масштаб проблеми: потенційно критична імпортна залежність Німеччини від Китаю концентрується не в усіх товарах, а в обмеженій кількості продуктових груп, де частка Китаю в імпорті перевищує 50% [52]. Саме такі групи можуть мати серйозні наслідки для економіки у разі перебоїв поставок.

Отже, залежність Німеччини від азійських ринків має подвійний характер. З боку експорту вона проявляється через важливість Азії як ринку збуту для високотехнологічної продукції, але ця залежність частково пом'якшується поступовим розширенням кола партнерів. З боку імпорту залежність є значно

глибшою, оскільки стосується товарів, компонентів і матеріалів, необхідних для функціонування німецької промисловості. Найбільш проблемним елементом залишається Китай: його роль у торгівлі Німеччини з Азією поступово трансформується з переважно економічної переваги у джерело стратегічного ризику, що потребує не згортання співпраці, а послідовного зниження критичних залежностей.

Виявлений рівень залежності Німеччини від азійських ринків, зокрема Китаю, обумовлює необхідність цілеспрямованої трансформації торговельної політики. У цьому контексті диверсифікація торговельних зв'язків виступає ключовим інструментом зниження ризиків і забезпечення більш стійкої моделі зовнішньої торгівлі, табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Інструменти диверсифікації торговельних зв'язків Німеччини з країнами Азії

Інструмент	Сутність	Механізм впливу на торгівлю
De-risking (зниження ризиків)	Зменшення критичних залежностей від окремих ринків без розриву економічних зв'язків	Перерозподіл імпортних потоків, зниження концентрації постачальників, зменшення вразливості ланцюгів постачання
Географічна диверсифікація партнерів	Розширення співпраці з Індією, країнами ASEAN, Індо-Тихоокеанського регіону	Зменшення частки Китаю у торгівлі, формування альтернативних ринків збуту та постачання
Розвиток глобальних ланцюгів вартості (GVC diversification)	Перебудова виробничих і постачальницьких мереж	Перенесення частини виробництва, пошук альтернативних постачальників, multi-sourcing
Friend-shoring / near-shoring	Орієнтація на політично стабільні та партнерські країни	Зменшення геополітичних ризиків у торгівлі, формування більш безпечних логістичних маршрутів
Ідентифікація стратегічних залежностей	Визначення критичних товарів і секторів залежності	Таргетована диверсифікація імпорту у чутливих сегментах (електроніка, хімія тощо)
Підтримка внутрішньої виробничої бази	Посилення виробництва критичних товарів у ЄС	Часткове заміщення імпорту, зменшення залежності від зовнішніх постачальників
Моніторинг та управління ризиками постачання	Використання індикаторів (логістика, shipping data)	Оперативна реакція на збої, адаптація торговельних потоків
Корпоративна диверсифікація (рівень фірм)	Зміна стратегій компаній (нові постачальники, запаси, альтернативні маршрути)	

Джерело: систематизовано автором за [44; 46; 49; 50; 51]

Політика диверсифікації торговельних зв’язків Німеччини з країнами Азії формується як відповідь на поєднання структурних дисбалансів у торгівлі та зростання глобальних ризиків. Результати попереднього аналізу показали, що імпорт Німеччини з Азії є значно більш концентрованим, ніж експорт, з домінуванням окремих товарних груп (передусім машинобудування, електроніки, хімічних компонентів) і ключових партнерів, насамперед Китаю. У цих умовах диверсифікація виступає не лише інструментом оптимізації торгівлі, а елементом економічної безпеки.

Центральним концептом сучасної політики є de-risking, який передбачає зниження надмірних залежностей без відмови від співпраці з ключовими партнерами. У стратегії Німеччини щодо Китаю [44] прямо зазначено, що економічні відносини мають зберігатися, але їх структура повинна змінюватися з урахуванням ризиків концентрації постачань і вразливості ланцюгів створення вартості [44]. Аналогічний підхід використовується на рівні ЄС, де підкреслюється принцип «de-risking, not decoupling» [46; 50].

Географічна диверсифікація є одним із ключових напрямів реалізації цієї політики. У німецьких Indo-Pacific Guidelines та їх подальшому звіті про виконання наголошується на зростанні ролі Індії, країн Південно-Східної Азії та ширшого Індо-Тихоокеанського регіону як альтернативних торговельних партнерів. Це відповідає виявленим у попередньому аналізі тенденціям: частка Китаю в експорті Німеччини поступово знижується, тоді як значення інших азійських економік зростає [51].

Також диверсифікація не обмежується географічним перерозподілом торговельних потоків. Важливим напрямом є перебудова глобальних ланцюгів створення вартості. Як зазначається у дослідженні McKinsey [43], компанії дедалі більше переходять від моделі максимальної ефективності до моделі стійкості, що передбачає використання кількох постачальників, створення резервних каналів поставок і зменшення залежності від окремих регіонів. Це повністю узгоджується з поведінкою німецьких компаній, зафіксованою у дослідженнях ifo

[49], де підприємства активно реагують на збої у постачанні шляхом диверсифікації джерел імпорту.

Суттєвим елементом політики диверсифікації є ідентифікація стратегічних залежностей. Європейська комісія визначає, що найбільш критичними є залежності у сферах високих технологій, цифрової економіки та ключових промислових компонентів. Для Німеччини це прямо корелює з результатами товарного аналізу: імпорт із Азії концентрується саме у цих сегментах. Тому диверсифікація спрямована насамперед не на всі товари, а на обмежене коло критичних позицій [46].

На макрорівні політика диверсифікації доповнюється інструментами економічної безпеки, включаючи розвиток внутрішнього виробництва в ЄС та підтримку стратегічних галузей. Це дозволяє частково компенсувати імпортну залежність, хоча повністю замістити азійські поставки у короткостроковій перспективі неможливо.

Важливою характеристикою сучасної диверсифікації є її багаторівневий характер. Якщо державна політика задає загальний вектор (de-risking, Indo-Pacific, economic security), то реальна трансформація торговельних зв’язків значною мірою відбувається на рівні компаній. За даними ifo [49] та IW Köln [51], німецькі фірми вже активно змінюють структуру постачань, зменшуючи залежність від Китаю у критичних сегментах, хоча цей процес є поступовим і нерівномірним.

Так, узагальнюючи, можна зробити висновок, що політика диверсифікації торговельних зв’язків Німеччини з країнами Азії має системний характер і поєднує кілька взаємодоповнюючих інструментів. Вона спрямована не на скорочення ролі Азії у зовнішній торгівлі, а на зменшення концентрації ризиків, що виникають через домінування окремих партнерів і товарних груп. Результати проведеного аналізу підтверджують, що цей процес вже розпочався, однак його ефективність обмежується високим рівнем структурної залежності, передусім від Китаю, у ключових сегментах імпорту.

Висновки до другого розділу

1. Проаналізовано динаміку та просторову організацію торговельних відносин Німеччини з країнами Азії у 2018-2025 рр. та встановлено, що експортні потоки характеризуються відносною стабілізацією після 2021 р. без формування стійкого висхідного тренду, тоді як імпорт демонструє виражену тенденцію до зростання з переходом на вищий рівень після посткризового відновлення. Виявлено асиметричний характер взаємодії: частка Азії в імпорті Німеччини зростає, тоді як її роль у структурі німецького експорту поступово знижується, що супроводжується скороченням частки Німеччини в імпорті азійських країн. Дослідження торговельного балансу засвідчило системне погіршення сальдо після 2020 р. з формуванням стійкого дефіциту, зумовленого випереджаючим зростанням імпорту.

2. Проаналізовано товарну структуру торгівлі Німеччини з країнами Азії та встановлено її виражену асиметричність і технологічну диференціацію. В експорті домінує група 10 (машини, обладнання та транспорт), що відображає спеціалізацію Німеччини на продукції з високою доданою вартістю, тоді як у межах групи 4 (хімічна продукція) ключовим джерелом профіциту виступає фармацевтичний сегмент. Імпорт характеризується більшою диверсифікацією та орієнтацією на електротехнічну продукцію, проміжні компоненти, органічну хімію та товари легкої промисловості, що формує стійкий дефіцит у низці товарних груп. Встановлено, що структура експорту є відносно концентрованою і стабільною, тоді як структура імпорту більш чутлива до змін глобальної кон’юнктури та внутрішніх потреб виробництва. Це підтверджує, що торговельні відносини мають функціональний характер, Німеччина експортує готову високотехнологічну продукцію, одночасно імпортуючи значні обсяги компонентів і споживчих товарів.

3. Узагальнено вплив глобальних факторів на розвиток торговельних відносин Німеччини з країнами Азії та встановлено, що сучасна модель взаємодії формується під впливом поєднання порушень глобальних ланцюгів постачання,

геополітичної фрагментації та зростання торговельної невизначеності. Доведено, що зазначені фактори трансформують не лише обсяги, а передусім структуру торговельних потоків, імпортна залежність у сегментах електротехнічної продукції, проміжних компонентів і хімічних речовин посилюється, тоді як експортні можливості Німеччини дедалі більше залежать від зовнішнього попиту на інвестиційні товари. Встановлено, що збої у постачанні та логістичні обмеження мають безпосередній вплив на виробничі процеси, оскільки значна частина імпорту з Азії інтегрована у внутрішні виробничі ланцюги. В результаті глобальні шоки перетворюються на внутрішні економічні обмеження, що підвищує чутливість німецької економіки до зовнішніх змін.

ВИСНОВКИ

1. Здійснено комплексний аналіз теоретичних засад трансформації торговельних відносин між Німеччиною та країнами Азії в умовах сучасних геоекономічних змін. На основі узагальнення наукових підходів до дослідження міжнародної торгівлі, глобалізації виробництва, регіональної економічної інтеграції та функціонування глобальних ланцюгів доданої вартості встановлено, що азійський вектор зовнішньоекономічної діяльності Німеччини набув системоутворюючого значення для розвитку її експортно-орієнтованої моделі економіки.

2. Доведено, що поглиблення торговельної взаємодії між Німеччиною та країнами Азії стало результатом не лише розширення міжнародної торгівлі, а й структурної перебудови світового господарства, у межах якої азійський регіон перетворився на один із провідних центрів глобального промислового, технологічного та фінансового розвитку. Проаналізовано еволюцію економічної ролі країн Азії у світовій системі господарства: від виробничих платформ із відносно дешевою робочою силою до потужних центрів інновацій, цифрового виробництва, науково-технологічного розвитку та масштабного внутрішнього споживчого ринку. Встановлено, що саме ці процеси суттєво змінили характер торговельної взаємодії Німеччини з азійськими країнами, а саме, здійснення переводу її з площини традиційного товарного обміну до формату складної виробничо-технологічної кооперації. Виявлено, що сучасна модель німецько-азійських торговельних відносин базується на високому рівні взаємодоповнюваності економічних структур сторін.

3. Узагальнення просторової структури торговельних потоків дозволило встановити високий рівень концентрації як експорту, так і імпорту Німеччини на обмеженому колі азійських партнерів, із домінуючою роллю Китаю. В експорті Китай зберігає позицію ключового ринку збуту, однак його частка поступово знижується, що супроводжується посиленням ролі альтернативних напрямів, зокрема Туреччини, Індії та окремих країн Південно-Східної Азії. В імпорті

концентрація є більш вираженою: Китай не лише утримує лідерство, але й формує структурну основу постачань, що посилює залежність Німеччини від одного домінуючого партнера. Паралельно встановлено, що країни Південно-Східної Азії поступово зміцнюють свої позиції як постачальники, інтегруючись у виробничі ланцюги, орієнтовані на німецьку економіку. Аналіз регіональної структури торговельного балансу підтвердив, що дефіцит формується переважно у відносинах з індустріально розвиненими та виробничо-орієнтованими економіками Азії (Китай, Японія, В'єтнам, Тайвань), тоді як позитивне сальдо забезпечується обмеженим колом партнерів (Туреччина, Індія, країни Перської затоки), внесок яких є недостатнім для компенсації загального дисбалансу. Встановлені просторові закономірності свідчать про формування моделі торговельних відносин, у межах якої Німеччина виступає як експортер високотехнологічної продукції та одночасно як імпортер значних обсягів проміжних і готових товарів, що визначає структурну асиметрію та підвищену чутливість торговельної системи до зовнішніх економічних і геополітичних змін.

4. Поглиблений аналіз товарної структури торговельного балансу дозволив встановити, що його формування має чітко сегментований характер, в межах якого профіцит і дефіцит зосереджені у різних групах товарів. Найбільший негативний внесок забезпечує група 10, де імпорт електротехнічної продукції та компонентів суттєво перевищує експорт, що свідчить про залежність від азійських виробничих ланцюгів у високотехнологічних сегментах. Стійкий дефіцит також характерний для групи 7 (текстиль, одяг, взуття), де імпорт трудомістких товарів не компенсується експортом. Позитивне сальдо формується у групі 4 за рахунок фармацевтичної продукції, а також частково у сегментах промислового обладнання та транспортних засобів. Встановлено, що структурні зрушення після 2020 р. супроводжуються посиленням ролі імпортних компонентів у формуванні дефіциту та відносним звуженням профіцитних сегментів, що відображає поглиблення інтеграції Німеччини у глобальні ланцюги створення вартості. Отримані результати свідчать про формування моделі торгівлі, в якій ключові дисбаланси зумовлені не загальним обсягом обміну, а

внутрішньою структурою товарних потоків, що підвищує чутливість економіки до зовнішніх шоків у критичних секторах.

5. Проведений аналіз залежності Німеччини від азійських ринків та аналіз політики диверсифікації дозволили встановити, що сформована модель торговельних відносин має структурно асиметричний характер, в межах якого імпортна залежність є значно глибшою, ніж експортна. Виявлено, що ключовим елементом цієї залежності виступає Китай, який одночасно є важливим ринком збуту та домінуючим постачальником проміжних і технологічних товарів, що формує стратегічні ризики для німецької економіки. Обґрунтовано, що відповіддю на ці виклики є політика диверсифікації, яка реалізується через інструменти de-risking, географічного розширення партнерства, перебудови глобальних ланцюгів вартості та ідентифікації критичних залежностей. Разом з тим встановлено, що процес диверсифікації має обмежену швидкість і нерівномірний характер: експортні ринки поступово диверсифікуються, тоді як імпортна структура залишається більш концентрованою, що свідчить про те, що сучасна трансформація торговельних відносин Німеччини з країнами Азії спрямована не на зменшення їх ролі, а на зміну параметрів взаємозалежності з метою підвищення стійкості та зниження критичних ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Smith A. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. 1776. URL: https://www.gutenberg.org/ebooks/3300

2. Ricardo D. *On the Principles of Political Economy and Taxation*. 1817. URL: https://www.econlib.org/library/Ricardo/ricP.html

3. Ohlin B. *Interregional and International Trade*. Cambridge : Harvard University Press, 1933. URL: https://archive.org/details/interregionalint0000ohli

4. Samuelson P. A. International Trade and the Equalisation of Factor Prices // *Economic Journal*. 1948. Vol. 58. No. 230. P. 163–184. URL: https://www.jstor.org/stable/2225933

5. Vernon R. International Investment and International Trade in the Product Cycle // *Quarterly Journal of Economics*. 1966. Vol. 80. No. 2. P. 190–207. URL: https://www.jstor.org/stable/1880689

6. Krugman P. Increasing Returns, Monopolistic Competition, and International Trade // *Journal of International Economics*. 1979. Vol. 9. No. 4. P. 469–479. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0022199679900175

7. Melitz M. J. The Impact of Trade on Intra-Industry Reallocations and Aggregate Industry Productivity // *Econometrica*. 2003. Vol. 71. No. 6. P. 1695–1725. URL: https://web.stanford.edu/~klenow/Melitz.pdf

8. Feenstra R. C. *Advanced International Trade: Theory and Evidence*. Princeton : Princeton University Press, 2004. URL: https://www.academia.edu/112957255/Advanced_International_Trade_Fenstra

9. World Bank. *World Development Report 2020: Trading for Development in the Age of Global Value Chains*. Washington, DC : World Bank, 2020. URL: https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2020

10. World Trade Organization. *World Trade Report 2013*. Geneva : WTO, 2013. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report13_e.pdf

11. UNCTAD. *World Investment Report 2025*. Geneva : United Nations, 2025. URL: https://unctad.org/topic/investment/world-investment-report

12. OECD. *Global Value Chains / Trade in Value Added (TiVA)*. URL: https://www.oecd.org/sti/ind/measuring-trade-in-value-added.htm

13. Baldwin R. *The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization*. Cambridge : Harvard University Press, 2016. URL: https://www.jstor.org/stable/j.ctv24w655w

14. *The Digital Economy, Global Value Chains and Asia*. URL: https://www.globalvaluechains.org/cggclisting/the-digital-economy-global-value-chains-and-asia/

15. Krugman P., Obstfeld M., Melitz M. *International Economics: Theory and Policy*. 9th ed. URL: https://users.ssc.wisc.edu/~cengel/Econ730/International%20Economics%20Theory%20and%20Policy%20Book%209th%20Edition.pdf

16. Міжнародні економічні відносини : підручник / за ред. О. А. Довгаль. 2-ге вид., переробл. та доповн. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. 852 с.

17. Григорова-Беренда Л. І., Шуба М. В. *Теорія і практика зовнішньої торгівлі* : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. 136 с.

18. Світова економіка : підручник / за ред. О. А. Довгаль. 2-ге вид., переробл. та доповн. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. 532 с.

19. McKinsey Global Institute. *Globalization in Transition: The Future of Trade and Value Chains*. 2019. URL: https://www.mckinsey.com/~/media/mckinsey/featured%20insights/innovation/globalization%20in%20transition%20the%20future%20of%20trade%20and%20value%20chains/mgi-globalization%20in%20transition-the-future-of-trade-and-value-chains-full-report.pdf

20. IMF. *G7 Global Value Chains and Trade in Value Added*. URL: https://www.imf.org/-/media/files/data/statistics/bpm6/gztt/g7-global-value-chains-and-trade-in-value-added.pdf

21. World Economic Forum. *From Shock to Strategy: Building Value Chains for the Next 30 Years*. URL: https://www.weforum.org/publications/from-shock-to-strategy-building-value-chains-for-the-next-30-years/

22. *The Ossified Economy: The Case of Germany, 1870–2020*. URL: https://docs.iza.org/dp15607.pdf

23. World Trade Organization. *World Trade Report 2013: Factors Shaping the Future of World Trade*. Geneva : WTO, 2013. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report13_e.pdf

24. Asian Development Bank. *Asian Economic Integration Report*. URL: https://www.adb.org/publications/series/asian-economic-integration-report

25. World Trade Organization. *China and WTO Accession Overview*. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_chine_e.htm

26. European External Action Service. *EU Indo-Pacific Strategy*. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-indo-pacific-strategy_en

27. Federal Foreign Office of Germany. *The 2023 Federal Government Strategy on China*. URL: https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/regionaleschwerpunkte/asien/strategy-on-china-2608618?isLocal=false&isPreview=false

28. European Commission. *EU–Japan Economic Partnership Agreement*. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/japan/eu-japan-agreement_en

29. European Commission. *EU–South Korea Free Trade Agreement*. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/south-korea_en

30. European Commission. *EU–Singapore Free Trade Agreement*. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/singapore_en

31. European Commission. *EU–Vietnam Free Trade Agreement*. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/viet-nam_en

32. Trade Map. *Bilateral Trade between Germany and Asia*. URL: https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c276%7c%7c%7c20%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

33. World Trade Organization. *World Trade Report 2023: Re-globalization for a Secure, Inclusive and Sustainable Future*. Geneva : WTO, 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr23_e/wtr23_e.pdf

34. UNCTAD. *Trade and Development Report 2023*. Geneva : United Nations, 2023. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tdr2023_en.pdf

35. UNCTAD. *Global Trade Update (March 2026): Reforming Trade Rules to Drive Development*. 2026. URL: https://unctad.org/publication/global-trade-update-march-2026-reforming-trade-rules-drive-development

36. OECD. *OECD Economic Outlook, Interim Report March 2026*. Paris : OECD Publishing, 2026. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-outlook-interim-report-march-2026_d4623013-en/full-report.html

37. European Commission. *Strategic Dependencies and Capacities Report*. 2021. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2021-05/swd-strategic-dependencies-capacities_en.pdf

38. European Central Bank. *Economic Bulletin. Issue 5, 2025*. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/ecbu/eb202505.en.pdf

39. Deutsche Bundesbank. *Monthly Report: Supply Chain Disruptions and German Industry*. URL: https://www.bundesbank.de/en/publications/reports/monthly-reports

40. ifo Institute. *Reactions to Supply Chain Disruptions: Evidence from German Firms*. URL: https://www.ifo.de/econpol/publikationen/2022/working-paper/reactions-supply-chain-disruptions-evidence-german-firms

41. Kiel Institute for the World Economy. *Change in Ship Departures by Country*. URL: https://www.kielinstitut.de/topics/international-trade/kiel-trade-indicator/

42. IMF. *Global Economy in the Shadow of War: World Economic Outlook*. Washington, DC : IMF, 2026. URL:

https://www.imf.org/en/publications/weo/issues/2026/04/14/world-economic-outlook-april-2026

43. World Bank. *Global Economy is Resilient, but Vulnerable Countries Lag*. URL: https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/a9e24256-baf8-45bb-9075-75e437e1d6f7/content

44. McKinsey & Company. *Risk, Resilience, and Rebalancing in Global Value Chains*. URL: https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/our-insights/risk-resilience-and-rebalancing-in-global-value-chains#/

45. Federal Foreign Office of Germany. *Strategy on China*. 2023. URL: https://www.auswaertiges-amt.de/resource/blob/2608580/49d50fecc479304c3da2e2079c55e106/china-strategie-en-data.pdf

46. Federal Foreign Office of Germany. *Progress Report on the Implementation of the Federal Government Policy Guidelines for the Indo-Pacific*. 2024. URL: : https://www.auswaertiges-amt.de/resource/blob/2677460/9fbc35a4f327e4cf6648fadb20e3b56d/240925-llip-fortschrittsbericht-data.pdf

47. European Commission. *EU Trade Relations with China*. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/china_en

48. European Commission. *Strategic Dependencies and Capacities Report*. 2021. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2024-01/EconomicBrief_4_ETBD_23_004ENN_V2.pdf

49. Deutsche Bundesbank. *Risks Facing Germany as a Result of Its Economic Ties with China*. *Monthly Report*. 2024. URL: https://www.bundesbank.de/resource/blob/920354/f55ae8e38e3bb5c4cb8c5e0f426552cd/mL/2024-01-china-data.pdf

50. ifo Institute. *German-Chinese Trade Relations: How Dependent is the German Economy on China?* 2022. URL:

https://www.ifo.de/econpol/publikationen/2022/working-paper/german-chinese-trade-relations-how-dependent-german-economy-china

51. European Parliament. *EU-China Relations: De-risking or De-coupling – the Future of the EU Strategy towards China*. 2024. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/754446/EXPO_STU%282024%29754446_EN.pdf

52. German Economic Institute (IW Köln). *Import-side De-risking from China in the Year 2024*. 2025. URL: https://www.iwkoeln.de/en/studies/juergen-matthes-import-side-de-risking-from-china-in-the-year-2024.html

53. MERICS, Hinrich Foundation. *Germany's Dilemma over Strategic Recalibration with China*. 2025. URL: https://merics.org/sites/default/files/2025-05/Germany%E2%80%99s%20dilemma%20over%20strategic%20recalibration%20with%20China%20-%20MERICS%20-%20Hinrich%20Foundation%20-%20May%202025.pdf

54. Кваліфікаційна робота бакалавра : метод. рек. до виконання для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньої програми «Міжнародні економічні відносини» / уклад. Л. І. Григорова-Беренда, Н. А. Казакова, С. А. Касьян та ін. 6-те вид., перероб. і доп. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. 40 с.

55. Кваліфікаційна робота : методичні вказівки з написання та оформлення для здобувачів вищої освіти [Електронне видання] / уклад. Б. В. Самородов, О. М. Головко, І. К. Журавльова, С. В. Єльцов. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2026.

Додатки

Додаток А

Вплив глобальних факторів на торговельні відносини Німеччини з країнами Азії

Глобальний фактор	Прояв у світовій торгівлі	Канал впливу на торгівлю Німеччини з Азією
Порушення глобальних ланцюгів постачання	Пандемія, логістичні збої, виробничі обмеження та зростання нестабільності міжнародних виробничих мереж поставили під сумнів надійність надмірно розгалужених ланцюгів постачання. Дослідження IFO прямо пов'язує реакцію німецьких компаній із пандемічними збоями у виробництві й транспортуванні, війною в Україні та переоцінкою економічних взаємозалежностей.	Для Німеччини це особливо важливо через високу частку імпорту з Азії у групі 10 (машини, обладнання, електротехніка та компоненти). Порушення поставок у таких сегментах впливають не лише на зовнішню торгівлю, а й на виробничі цикли німецької промисловості.
Геополітична фрагментація	WTO фіксує ознаки переорієнтації торгівлі за геополітичними лініями: після початку війни в Україні торгівля між умовними геополітичними блоками зростала повільніше, ніж торгівля всередині них.	Для торгівлі Німеччини з Азією це означає зростання ризиків у відносинах із партнерами, які одночасно є ключовими постачальниками та об'єктами геоекономічного суперництва. Передусім це стосується Китаю як домінуючого джерела імпорту з Азії.
Торговельні конфлікти та тарифна невизначеність	ECB зазначає, що глобальне середовище залишається винятково невизначеним саме через торговельні суперечки, а очікувані або фактичні тарифи стримують інвестиційну активність компаній.	Німецькі експортери до Азії стикаються з непрямим впливом тарифних конфліктів: змінюються виробничі маршрути, ціни на компоненти, попит на промислову продукцію та поведінка азійських партнерів у глобальних ланцюгах вартості.
Посилення стратегічних залежностей	Європейська комісія визначає стратегічні залежності як залежності, критично важливі для безпеки, здоров'я, цифрової та зеленої трансформації ЄС.	Для Німеччини ця проблема проявляється через імпортну залежність від азійських постачальників у технологічних компонентах, електроніці, хімічних проміжних товарах і частині виробів легкої промисловості.
Переорієнтація компаній на стійкість	McKinsey підкреслює, що глобальні ланцюги вартості стали довшими й складнішими, але часто будувалися для ефективності, а не для прозорості й стійкості; компанії	Це стимулює німецькі компанії переглядати постачальницькі стратегії, не обов'язково повністю відмовлятися від поставок з Азії, але зменшувати концентрацію ризиків, шукати

	дедалі частіше очікують серйозних збоїв у постачанні.	альтернативних партнерів і формувати резервні канали поставок.
Зростання глобальної макроекономічної невизначеності	IMF у World Economic Outlook 2026 серед ключових ризиків називає довший або ширший конфлікт, поглиблення геополітичної фрагментації та поновлення торговельної напруженості.	Для Німеччини це означає нестабільність зовнішнього попиту на її експорт до Азії, передусім у машинобудуванні, транспортних засобах, промисловому обладнанні та хімічній продукції.
Підвищення ролі логістичного моніторингу	Kiel Trade Indicator використовує дані щодо зміни відправлень суден за країнами, що дає змогу оперативно відстежувати зміни у світовій торгівлі.	Для торгівлі Німеччини з Азією морська логістика має принципове значення, оскільки значна частина потоків залежить від регулярності контейнерних перевезень, портової інфраструктури та безпеки морських маршрутів.
Зростання торговельних бар'єрів	World Bank зазначає, що глобальне зростання у 2026 р. стримуватиметься підвищенням торговельних тарифів і політичною невизначеністю, а країни з більш диверсифікованими експортними напрямами матимуть кращі перспективи торговельного зростання.	Це підсилює значення географічної диверсифікації для Німеччини: зменшення надмірної концентрації на Китаї та посилення ролі Індії, Туреччини, країн Південно-Східної Азії можуть знизити вразливість торговельної моделі.

Джерело: систематизовано автором за [21-53]